

Ruben Willaert
restauratie & archeologie
decoratie

GEEFT HET VERLEDEN EEN TOEKOMST

Brugseweg 41-43 (Ieper, West-Vlaanderen)

Projectcode: 2019H63
Augustus – November 2019

ARCHEOLOGIENOTA
BUREAUONDERZOEK (FASE 0)
DEEL 1: RESULTATEN VAN HET BUREAUONDERZOEK

Colofon

Ruben Willaert bvba
Ten Briele 14 bus 15
8200 Sint-Michiels-Brugge

Auteurs: Aaron Willaert, Wouter Van Goidsenhoven, Clara Thys

Het eventuele nummer van het wettelijk depot of het buitenlandse equivalent hiervan: /
De naam en het erkenningsnummer van de erkende archeoloog:
Ruben Willaert, OE/ERK/Archeoloog/2015/00069

© Ruben Willaert bvba, Sint-Michiels-Brugge, 2019

Niets uit deze uitgave mag vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt worden door middel van druk, fotokopie of welke wijze dan ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van Ruben Willaert bvba.

Ruben Willaert bvba aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit de toepassing van de adviezen of het gebruik van de resultaten van dit onderzoek.

INHOUDSTAFEL

1	Resultaten van het bureauonderzoek	7
1.1	Administratieve gegevens	7
1.2	Onderzoeksoopdracht.....	9
1.2.1	Doelstelling.....	9
1.2.2	Onderzoeksvragen	9
1.2.3	Juridische context	9
1.2.4	Randvoorwaarden	9
1.2.5	Archeologische voorkennis van het terrein	10
1.3	Werkwijze en strategie	11
1.3.1	Methode	11
1.3.2	Fysisch geografische situatie	11
1.3.3	Historische context en bekende archeologie.....	11
1.3.4	Archeologische indicatoren	11
1.3.5	Verstoringshistoriek.....	12
1.3.6	Introductie tot het projectgebied.....	13
1.3.6.1	Ruimtelijke situering.....	13
1.3.6.2	Geplande werken.....	14
1.4	Assessmentrapport.....	19
1.4.1	Fysisch geografische en geologische situatie	19
1.4.1.1	Landschappelijke situering	20
1.4.1.2	Tertiaire lithostratigrafie	23
1.4.1.3	Quartaire lithostratigrafie	24
1.4.1.4	Bodemvormingsprocessen	25
1.4.2	Historische en archeologische voorkennis.....	26
1.4.2.1	Overzicht van de gekende archeologische waarden	26
1.4.2.2	Historische context en bekende archeologische vindplaatsen	30
1.4.2.3	Archeologische indicatoren en cartografische bronnen	36
1.4.2.4	Huidige gebruik en verstoringen.....	43
1.5	Synthese	46
2	Bibliografie.....	48

FIGURENLIJST

Figuur 1: Projectgebied weergegeven op de GRB-basiskaart (Bron: Geopunt).....	8
Figuur 2: Projectgebied weergegeven op de topografische kaart van België (Bron: Geopunt). 8	
Figuur 3: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2018 (Bron: Geopunt).	13
Figuur 4: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2018 (Bron: Geopunt).	14
Figuur 5: Huidige toestand projectgebied (©Google Streetview).	15
Figuur 6: Geplande werken weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2017 (Bron: Geopunt).	16
Figuur 7: Doorsnedes carport en fietsenberging (bron: opdrachtgever).	17
Figuur 8: Doorsnede nieuwbouw (bron: opdrachtgever).	17
Figuur 9: Visualisatie nieuwbouw (bron: opdrachtgever).	18
Figuur 10: Visualisatie carport en fietsenberging (bron: opdrachtgever).	18
Figuur 11: Projectgebied weergegeven op de Traditionele Landschappenkaart (Bron: Geopunt).	20
Figuur 12: Projectgebied weergegeven op het Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen (Bron: Geopunt).	21
Figuur 13: Projectgebied weergegeven op het Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen (Bron: Geopunt).	21
Figuur 14: Hoogteverloop, N-Z	22
Figuur 15: Projectgebied weergegeven op het DHMV met aanduiding van de waterlopen (Bron: Geopunt).	22
Figuur 16: Projectgebied weergegeven op de Tertiair Geologische Kaart (Bron: Geopunt). ..	23
Figuur 17: Projectgebied weergegeven op de Quartair Geologische Kaart (Bron: Geopunt). ..	24
Figuur 18: Projectgebied weergegeven op de Bodemkaart (Bron: Geopunt).	25
Figuur 19: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2017 met aanduiding van de CAI-polygonen (Bron: Geopunt).....	27
Figuur 20: Microtopografische kaart met aanduiding van het alluvium, het projectgebied situeert zich buiten de contour van de kaart (Termote, 1990, fig.2).....	30
Figuur 21: Ieper tijdens de 11e en 12e eeuw (MUS, 1998, fig. 2). Het plangebied situeert zich ten noorden van deze uitsnede, allicht ten oosten van de oorspronkelijke stroombedding van de Ieperlee.....	31
Figuur 22: Ieper in de 13e eeuw (MUS, 2010, 41).	33

Figuur 23: De stadsontwikkeling van Ieper in de 11de-13de eeuw (DEWILDE 2015, 6). Legende: 1. Ieperlee; 2. Vallei van de Ieperlee, aangeplempt in 13A; 3. Sint-Maartensmotte en neerhof, 11B; 4. Omwalling van de Sint-Martinus en Sint-Pietersparochie (11de-12de eeuw). Het plangebied situeert zich buiten de stadskern.....	34
Figuur 24: Ieper en buitenwijken tijdens de 13e eeuw (MUS, 1998, figuur 4).....	35
Figuur 25: Projectgebied weergegeven op het plan van Guillaume Du Thielt, 1383 (bron: Stadsarchief Ieper).....	36
Figuur 26: Projectgebied weergegeven op het Plan van Thévélín-Destrée, 1500 (bron: opdrachtgever).	37
Figuur 27: Projectgebied weergegeven op een plan van 1678 (Bron: Stadsarchief Ieper).	38
Figuur 28: Projectgebied weergegeven op een plan van 1684 (Bron: Stadsarchief Ieper).	38
Figuur 29: Projectgebied weergegeven op de Ferrariskaart, 1771-1777 (Bron: Geopunt).	39
Figuur 30: Projectgebied weergegeven op een plan van 1830 (Bron: Stadsarchief Ieper).	40
Figuur 31: Projectgebied weergegeven op de Atlas der Buurtwegen, ca. 1840 (Bron: Geopunt).	40
Figuur 32: Projectgebied weergegeven op een plan van 1856 (Bron: Stadsarchief Ieper).	41
Figuur 33: Projectgebied weergegeven op de loopgravenkaart, oktober 1916 (Memory Maps, Ieper 20-28NW-6-2003318-S-Railways).	42
Figuur 34: Projectgebied weergegeven op de loopgravenkaart, maart 1918 (Bron: Memory Maps 20-28NW-6-2003318-S-Railways).....	42
Figuur 35: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, kleinschalig, zomeropnamen, 1971 (Bron: Geopunt).....	43
Figuur 36: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, kleinschalig, zomeropnamen, 1979- 1990 (Bron: Geopunt).....	44
Figuur 37: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2000- 2003 (Bron: Geopunt).....	44
Figuur 38: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2008- 2011 (Bron: Geopunt).....	45
Figuur 39: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2018 (Bron: Geopunt).....	45

TABELLENLIJST

Tabel 1: Administratieve gegevens: De administratieve gegevens identificeren de actoren die betrokken zijn bij het vooronderzoek en de locatie van het vooronderzoek.....7

Tabel 2: Overzicht van de aardwetenschappelijke gegevens.....19

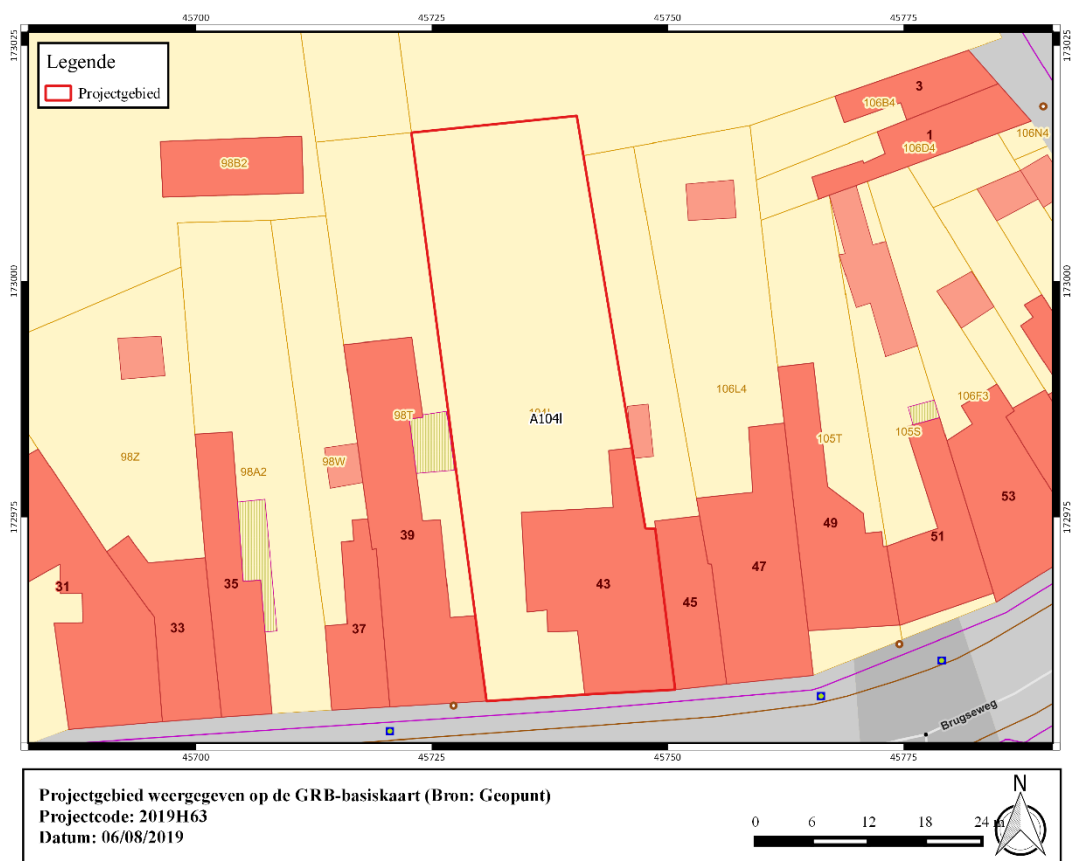
1 Resultaten van het bureauonderzoek

1.1 Administratieve gegevens

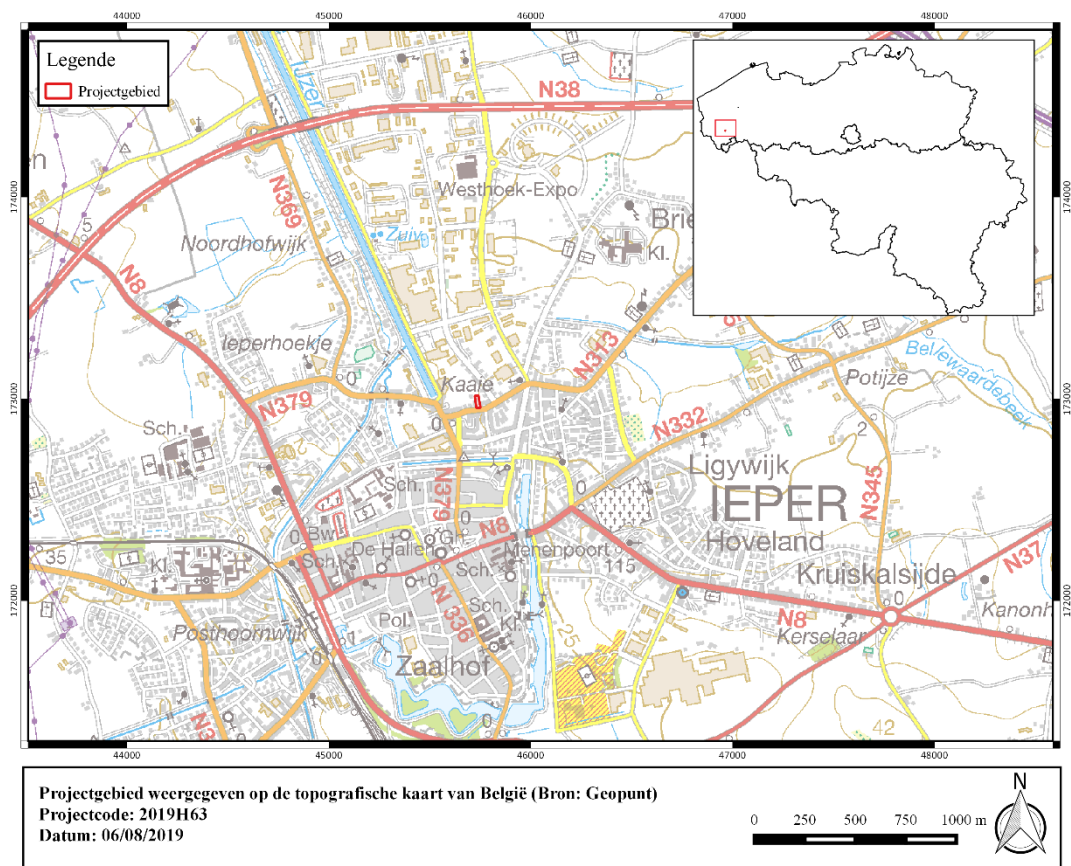
Tabel 1: Administratieve gegevens: De administratieve gegevens identificeren de actoren die betrokken zijn bij het vooronderzoek en de locatie van het vooronderzoek.

a) De locatie van het vooronderzoek met vermelding van:	Provincie	West-Vlaanderen
	Gemeente	Ieper
	Deelgemeente	/
	Postcode	8900
	Adres	Brugseweg 41-43 8900 Ieper
	Toponiem	Brugseweg 41-43
	Bounding box (Lambertcoördinaten)	X _{min} = 45682 Y _{min} = 172951 X _{max} = 45790 Y _{max} = 173026
b) Het kadasterperceel met vermelding van gemeente, afdeling, sectie, perceelsnummer of -nummers en kaartje	Ieper, Afdeling 2, Sectie A, nr. 104l Figuur 1	
c) Een topografische kaart van het onderzochte gebied waarvan de schaal afgestemd is op de grootte van het projectgebied	Figuur 2	
d) Alle betrokken actoren en specialisten	Wouter Van Goidsenhoven (erkend archeoloog) Clara Thys (archeoloog) Elke Ghyselbrecht (aardkundige) Aaron Willaert (historicus)	
e) Personen buiten het project die geraadpleegd of betrokken werden voor algemene wetenschappelijke advisering	/	

Figuur 1: Projectgebied weergegeven op de GRB-basiskaart (Bron: Geopunt).

Figuur 2: Projectgebied weergegeven op de topografische kaart van België (Bron: Geopunt).

1.2 Onderzoeksopdracht

1.2.1 Doelstelling

Het archeologisch vooronderzoek betracht altijd eerst door raadpleging van gekende en ontsloten informatiebronnen tijdens een bureauonderzoek eventueel aanwezig archeologisch erfgoed binnen het onderzoeksgebied te inventariseren, waarderen en veiligstellen.

1.2.2 Onderzoeksvragen

Voor het bureauonderzoek zijn volgende onderzoeksvragen te formuleren:

- Hoe is de aardkundige opbouw van het onderzoeksgebied?
- Welke processen van bodemvorming zijn bekend?
- Welke geomorfologische processen zijn te bekend?
- Welke aardkundige eenheden zijn archeologisch relevant en wat is hun diepteligging?
- Zijn er archeologische resten bekend binnen de grenzen van het plangebied?
- Welke is de aard en ouderdom van bekende archeologische resten?
- Welke is de conserveringsgraad en gaafheid van bekende archeologische resten?
- Wat is de invloed van de toekomstige inrichting op eventueel aanwezige archeologische resten?

1.2.3 Juridische context

Het onderzoeksterrein situeert zich volgens het gewestplan deels in een zone bestemd als woongebied, deels in een zone bestemd als industriegebied. Het projectgebied is gelegen binnen de vastgestelde archeologische zone van de historische stadskern van Ieper. Het onderzoeksterrein situeert noch binnen een archeologische site, noch binnen een zone waar geen archeologie te verwachten valt. Deze archeologienota wordt opgemaakt naar aanleiding van een geplande stedenbouwkundige vergunningsaanvraag waarbij de totale oppervlakte van de ingreep in de bodem 100 m² of meer beslaat en de totale oppervlakte van de kadastrale percelen waarop de aanvraag betrekking heeft 300 m² of meer bedraagt.

De oppervlakte van het plangebied in kwestie bedraagt ca. 1150 m²; vandaar is men verplicht een bekrachtigde archeologienota toe te voegen aan de vergunningsaanvraag.

1.2.4 Randvoorwaarden

Voor het bureauonderzoek worden enkel toegankelijke en beschikbare bronnen gebruikt.

Een archeologisch vooronderzoek met ingreep in de bodem is momenteel onmogelijk voorafgaand aan het aanvragen van de stedenbouwkundige vergunning. Het terrein is op heden nog deels bebouwd. Deze bebouwing dient eerst gesloopt te worden, conform de sloopvoorwaarden.

Daarom wordt geopteerd voor de uitzonderingsprocedure waarbij een nota wordt aangeleverd op basis van een bureauonderzoek. In dit bureauonderzoek wordt nagegaan of er op het projectgebied een uitgesteld vooronderzoek met ingreep in de bodem noodzakelijk is en of (gedeeltelijke) vrijgave mogelijk is.

1.2.5 Archeologische voorkennis van het terrein

Binnen de grenzen van projectgebied Ieper Brugsebaan 41-43 werd in het verleden geen archeologisch onderzoek uitgevoerd.

In de omgeving zijn wel enkele archeologische vindplaatsen gekend (cfr. infra).

1.3 Werkwijze en strategie

1.3.1 Methode

In de praktijk resulteert het bureauonderzoek in een inschatting van het archeologisch potentieel van een onderzoeksgebied. Het archeologisch potentieel drukt een verwachting uit ten aanzien van voorkomen, aard, gaafheid en conservering van de archeologische resten in de ondergrond van de planlocatie. Het archeologisch potentieel is gebaseerd op vier variabelen: fysisch-geografische situatie, bekende archeologische vindplaatsen, archeologische indicatoren en verstoringshistoriek.

Pas na de vaststelling van het archeologisch potentieel kunnen onderbouwde inschattingen worden gemaakt over de planeffecten op eventueel archeologisch erfgoed.

1.3.2 Fysisch geografische situatie

Geologische, geomorfologische en bodemkundige data informeren over de genese van het landschap in het plangebied, de bodemopbouw en de ligging en de stratigrafische positie van sedimenten waarin archeologische fenomenen kunnen voorkomen. Een aantal (prehistorische) vindplaatstypen kunnen bovendien uitgesproken gekoppeld worden aan specifiek aanwijsbare landschapsvormen.

De aardkundige data laten ook toe om een verwachting te formuleren ten aanzien van de verschijningsvorm, d.i. de conserveringsgraad en gaafheid van het archeologische erfgoed.

Volgende informatiebronnen werden geconsulteerd t.b.v. een eerste aardkundige analyse:

- Tertiair en Quartair geologische kaart van Vlaanderen
- Toelichting bij de Quartair geologische kaart van Vlaanderen
- Bodemkaart van Vlaanderen
- Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen
- Hydrografische kaart van Vlaanderen
- Bodemerosie kaart

1.3.3 Historische context en bekende archeologie

Beschikbare historische en toponymische kennis over woonplaatsen (buurtschap, gehucht, dorp, stad) in en nabij het onderzoeksgebied kan een zinvol kader bieden om de betekenis van bekende archeologische vindplaatsen te evalueren.

Om een overzicht te krijgen van de bekende archeologische vindplaatsen binnen het onderzoeksgebied werd de Centrale Archeologische Inventaris van Agentschap Onroerend Erfgoed¹ geraadpleegd en is lokaal geïnformeerd naar recent onderzoek.

1.3.4 Archeologische indicatoren

Archeologische indicatoren omvatten diverse datacategorieën zoals resultaten van non-intrusieve archeologische prospectietechnieken (bijvoorbeeld vondstmeldingen van metaaldetectie), toevallige vondsten bij niet-archeologische graafwerken, maar vooral ook historisch-cartografische, iconografische data en fotocollecties. Ze vormen fysiek aanwijsbare

¹ <https://cai.onroerenderfgoed.be/>

fenomenen die een aanwijzing kunnen zijn voor de aanwezigheid, ter plaatse of in de nabijheid, van archeologische sites.

Archeologische indicatoren zijn gezocht in de Centrale Archeologische Inventaris van het Agentschap Onroerend Erfgoed en in ontsloten cartografische bronnen zoals:

- Guillaume Du Thielt, 1383
- Thévélin-Destrée, 1500
- Plan van 1678
- Plan van 1684
- Ferrariskaart, 1771-1777
- Plan van 1830
- Atlas der Buurtwegen, ca. 1840
- Plan van 1856
- Loopgravenkaart 1916
- Loopgravenkaart 1918

1.3.5 Verstoringshistoriek

De verstoringsgraad van het onderzoeksgebied bepaalt in belangrijke mate de te verwachten gaafheid en bewaringsgraad van eventueel aanwezig archeologische bodemarchief. Om een correcte inschatting van de verstoring van de bodem te kunnen maken kunnen allerhande bronnen van pas komen. Zo kan mondelinge informatie van vroegere gebruikers of bewoners, beschikbare plannen van (verdwenen) constructies, verslagen van bodemonderzoeken en saneringen of informatie over delfstoffenwinning relevante informatie bieden.

Aanvullende informatie over recent historisch landgebruik is afkomstig van geraadpleegde luchtopnames vanaf 1971.²

² <http://www.geopunt.be/>

1.3.6 Introductie tot het projectgebied

1.3.6.1 Ruimtelijke situering

Het plangebied is gelegen in Ieper, in de provincie West-Vlaanderen. Het terrein grenst ten zuiden aan de Brugseweg, de overige zijden sluiten aan bij bebouwde percelen. De stadskern van Ieper (Grote Markt) situeert zich ca. 770 meter ten zuiden.

Figuur 3: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2018 (Bron: Geopunt).

1.3.6.2 Geplande werken

1.3.6.2.1 Bestaande toestand

De totale oppervlakte van het plangebied bedraagt 1150 m². Op heden is ca. 260 m² van het terrein bebouwd, bijkomend is ca. 320 m² van het terrein verhard. Binnen de contour van het plangebied situeren zich de voormalige gebouwen van restaurant De Waterpoort. Het noordelijk deel van het terrein is in gebruik als tuinzone.

Figuur 4: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2018 (Bron: Geopunt).

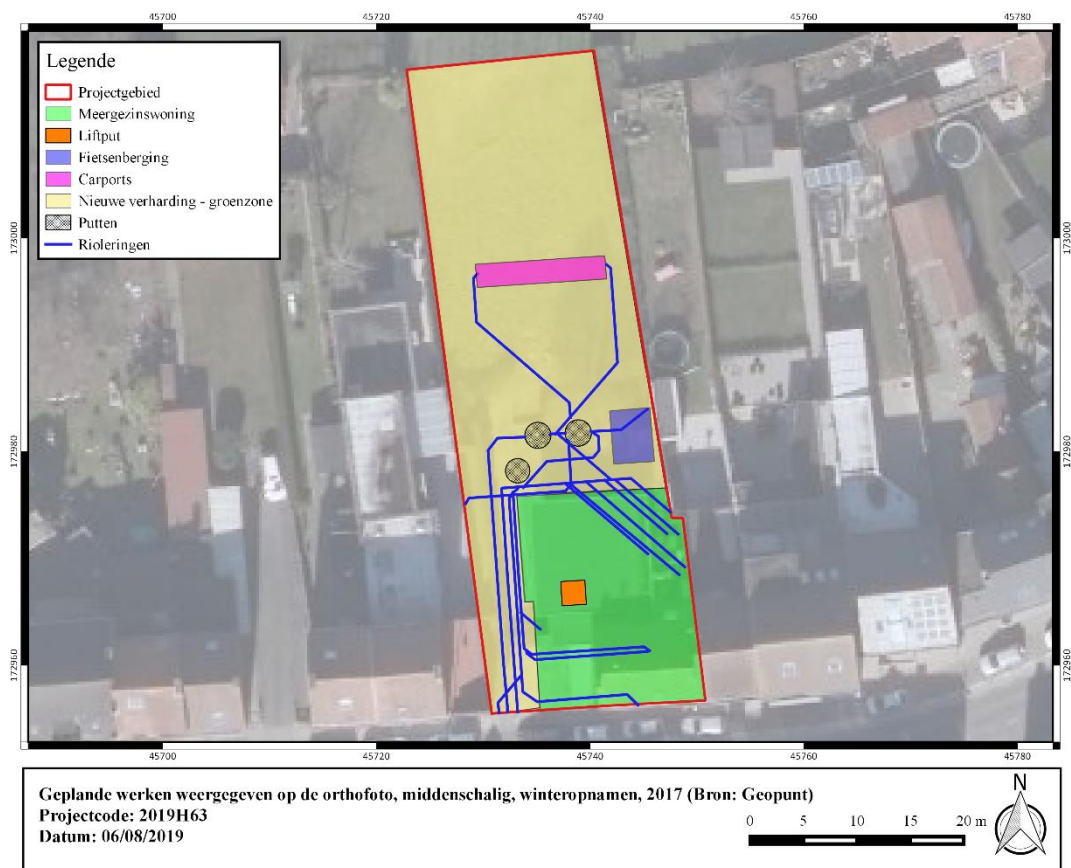

Figuur 5: Huidige toestand projectgebied (©Google Streetview).

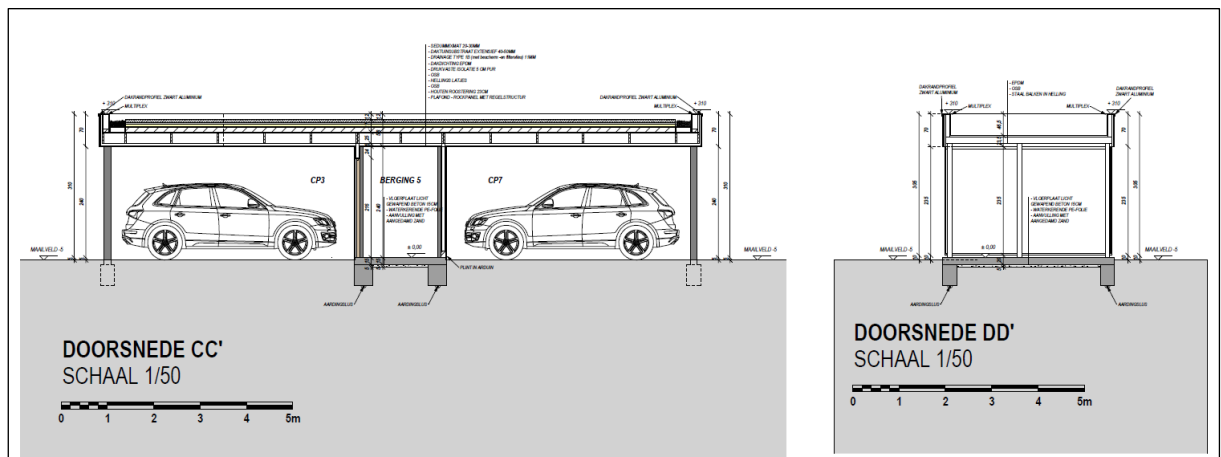

1.3.6.2.2 Ontworpen toestand

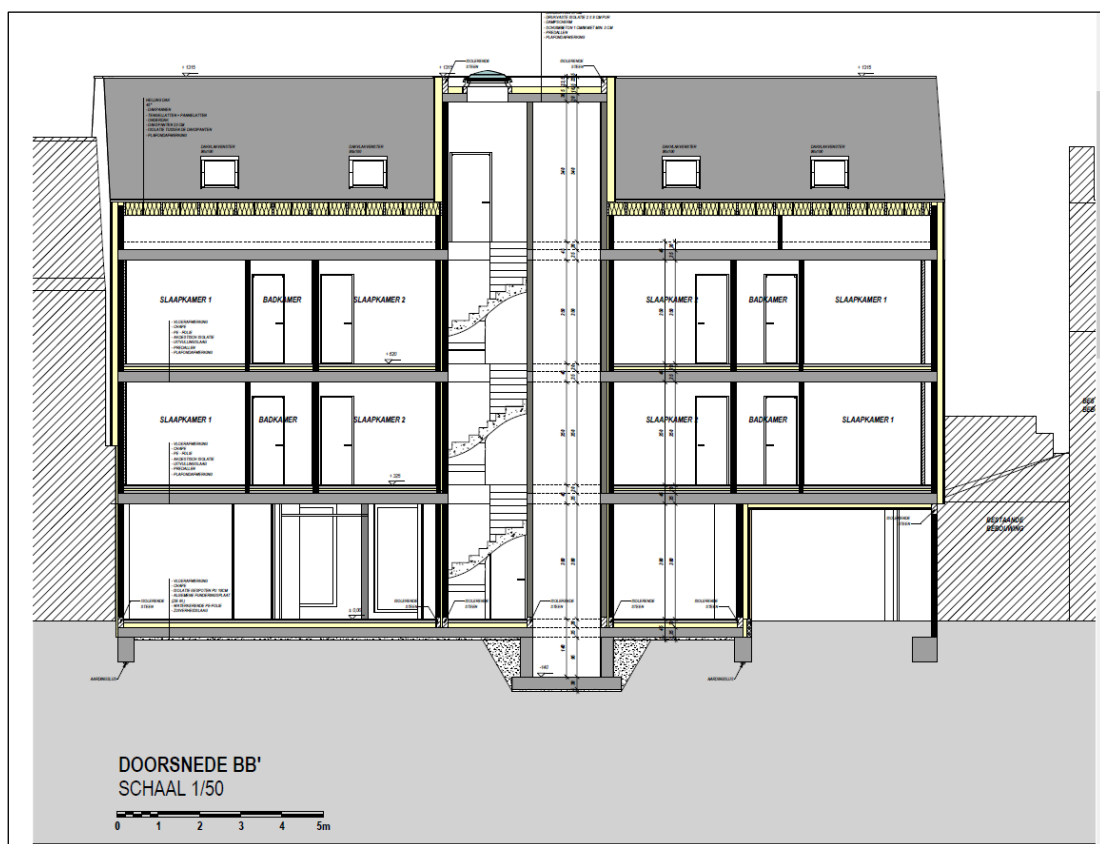
De opdrachtgever plant de sloop van het bestaande gebouwenbestand (260 m²) en daarna de inrichting van een nieuwe meergezinswoning met gelijkvloerse handelsruimte. De nieuwbouw zal een oppervlakte hebben van ca. 305 m² en wordt opgericht door middel van sleuffunderingen tot vorstvrije diepte (90 cm-mv) en een vloerplaat met dikte van 50 cm. Voor de liftput (ca. 5,5 m²) wordt een bodemingreep voorzien tot 170 cm-mv. Op het gelijkvloers niveau zal de nieuwbouw plaats bieden aan 5 bureauruimtes, een kitchenette, bergruimte en sanitaire voorzieningen. Op niveau 1, 2 en 3 worden nieuwe appartementen gerealiseerd. In functie van deze nieuwe ontwikkeling wordt een nieuw rioleringsstelsel aangelegd. Deze rioleringen worden aangelegd tot een diepte van ca. 80 cm-mv. Ten noorden van de nieuwbouw worden nieuwe putten aangelegd: een septische put (6.500 liter), een infiltratieput (10.000 liter) en een regenwaterput (10.000 liter). Deze putten hebben een gecombineerde oppervlakte van ca. 13 m² en worden uitgegraven tot een diepte van ca. 2 m-mv. Ten noorden van de nieuwbouw wordt tevens een nieuwe fietsenberging (ca. 18 m²) en een nieuwe carport (26 m²) voorzien. De fietsenberging en carport worden tevens gefundeerd door middel van sleuffunderingen (90 cm-mv) en een vloerplaat.

Figuur 6: Geplande werken weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2017 (Bron: Geopunt).

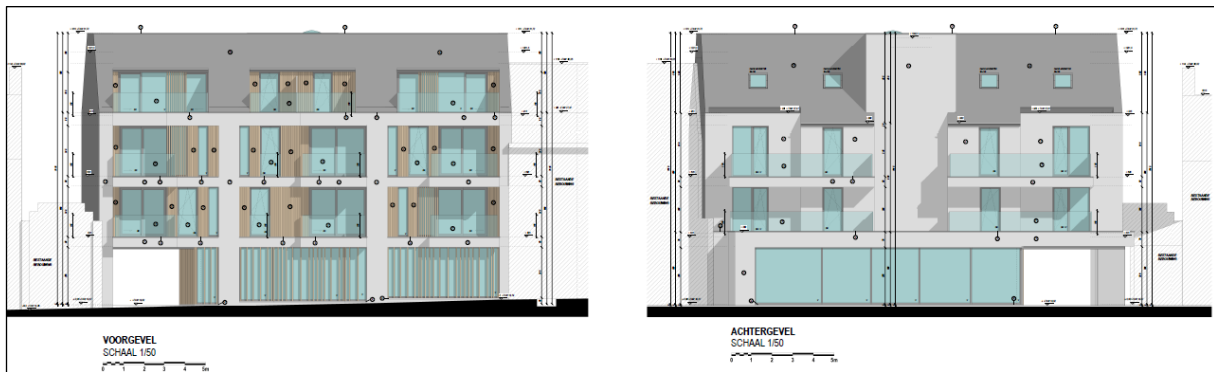

Figuur 7: Doorsnedes carport en fietsenberging (bron: opdrachtgever).

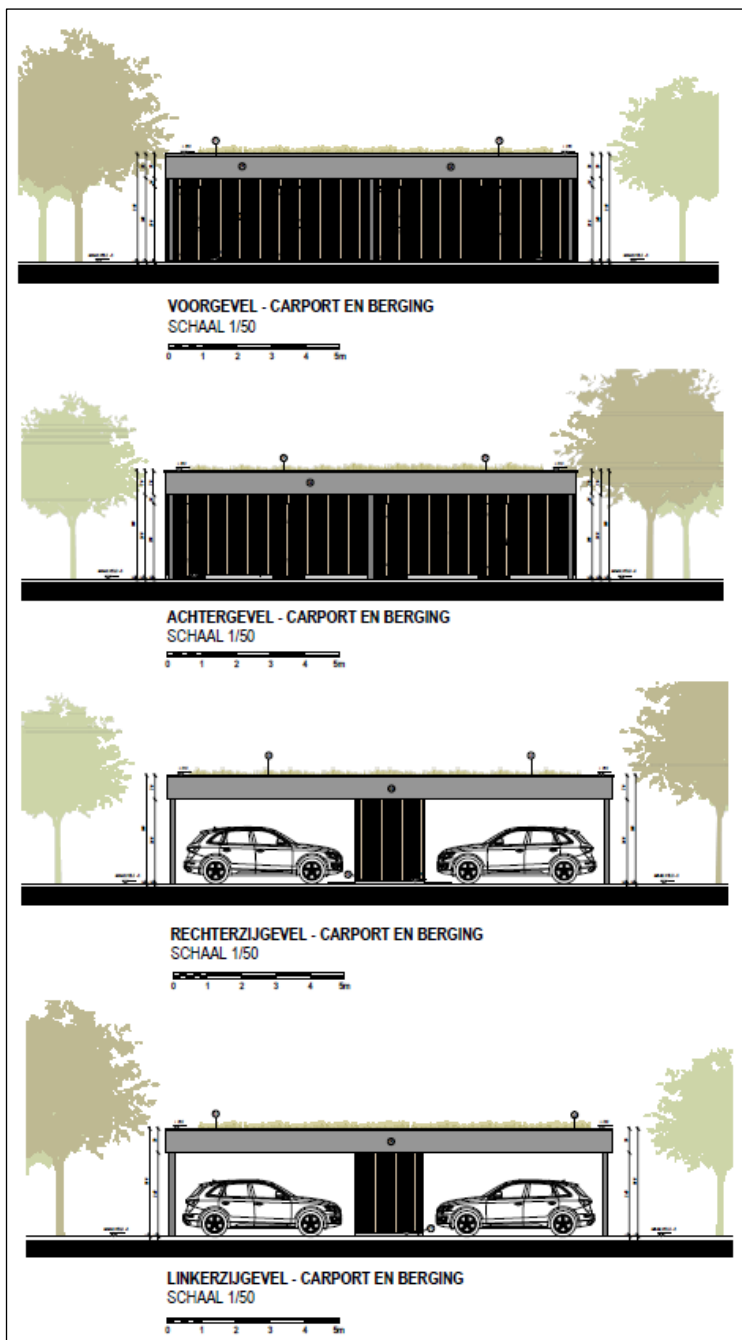

Figuur 8: Doorsnede nieuwbouw (bron: opdrachtgever).

Figuur 9: Visualisatie nieuwbouw (bron: opdrachtgever).

Figuur 10: Visualisatie carport en fietsenberging (bron: opdrachtgever).

1.4 Assessmentrapport

Het assessmentrapport omvat alle relevante gegevens die over het projectgebied verzameld kunnen worden uit toegankelijke literatuur en kaartmateriaal, die bijdragen tot het gefundeerd inschatten van het archeologisch potentieel van het plangebied. Om dit laatste te bereiken worden de verzamelde gegevens met elkaar vergeleken, geconfronteerd en samengelegd. Dit rapport heeft als doel het plangebied binnen zijn archeologisch en landschappelijk kader te plaatsen, rekening houdend met de geplande bodemingrepen. De studie maakt gebruik van verschillende datasets, waarbij het uitgangspunt steeds het ontwerpplan van de toekomstige bodemingrepen is. Dit ontwerpplan wordt telkens geprojecteerd op de geologische, bodemkundige en historische kaarten. Alle kaartmateriaal werd vervaardigd met behulp van QGIS, een geografisch informatiesysteem.

Op basis van deze assessment van het projectgebied kan een gegronde argumentatie opgesteld worden over de noodzaak en het nut van al dan niet verder te nemen archeologische maatregelen, die uiteengezet worden in deel 2: het programma van maatregelen.

1.4.1 Fysisch geografische en geologische situatie

Tabel 2: Overzicht van de aardwetenschappelijke gegevens.

<i>Bron</i>	<i>Informatie</i>
Landschappelijke situering	Stedelijke gebieden en havengebieden
Tertiair	Lid van Aalbeke (Formatie van Kortrijk)
Quartair	Type 1
Bodemtypes	OB
Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen	18.2 – 19.2 m TAW
Hydrografie	IJzerbekken met deelbekken Ieper-Ambacht.

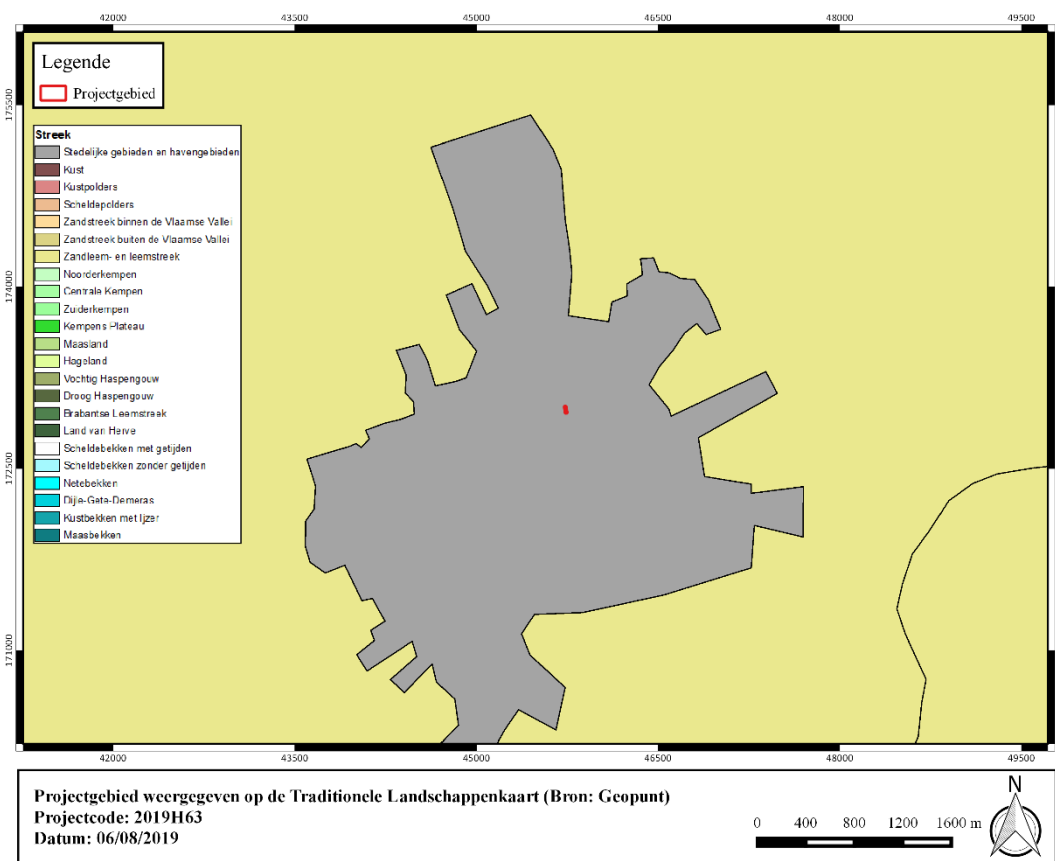

1.4.1.1 Landschappelijke situering

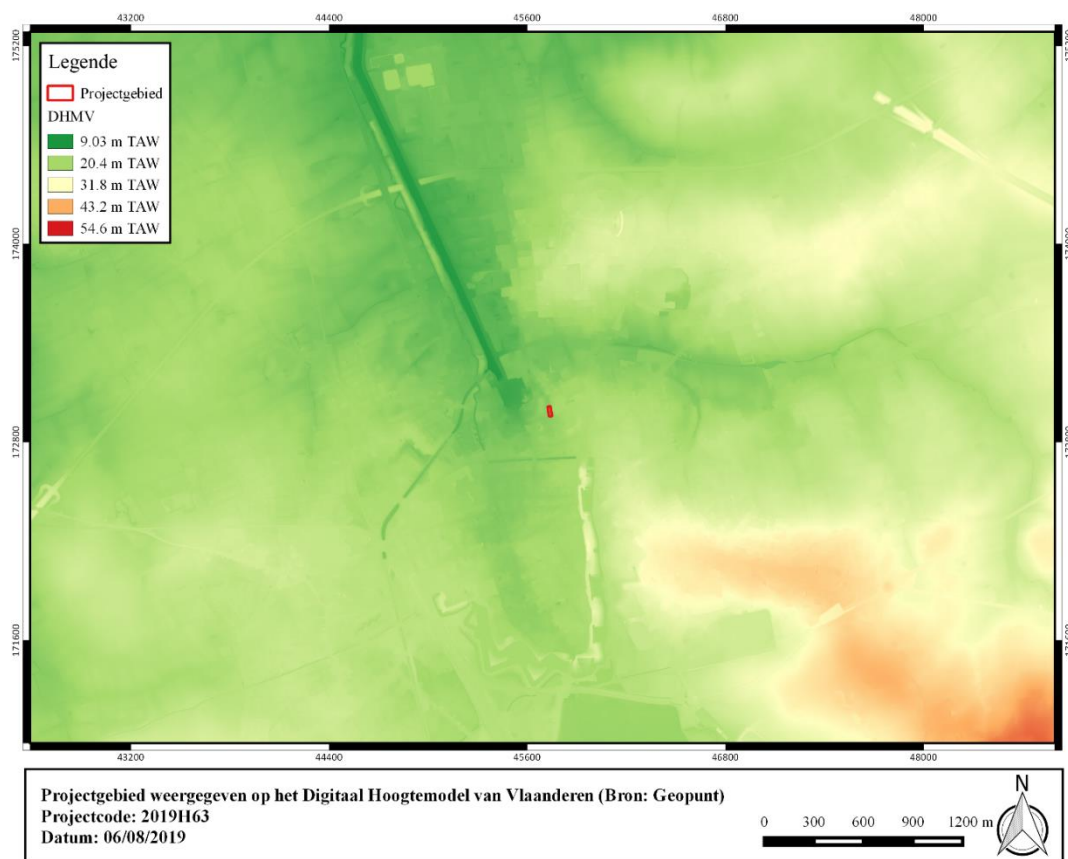
Het plangebied is gelegen binnen stedelijke gebieden en havengebieden.

Ieper is gelegen ten noorden van de West-Vlaamse heuvels. Deze heuvelrij van de Vidaigneberg, Rodeberg, Scherpenberg en Monteborg-Kemmelberg vormt de natuurlijke waterscheidingslijn tussen het IJzerbekken in het noorden en het Leiebekken in het zuiden. Het landschap ten noorden van deze heuvelrij wordt gekenmerkt door steile hellingen met zuidwest-noordoost georiënteerde beekvalleien en een overgangszone naar het laagland van Poperinge en Ieper.

Het plangebied situeert zich op een hoogte van ca. 18.2 – 19.2 m TAW en helt af in noordelijke richting. Het terrein is gelegen precies ten oosten van de vallei van de Ieperlee. Op het microreliëf is te zien dat het plangebied gelegen is in een noord-zuid georiënteerd lager gelegen gebied. Mogelijk betreft dit het restant van een oorspronkelijke gracht. Hydrografisch is het projectgebied gelegen in het IJzerbekken met deelbekken Ieper-Ambacht.

Figuur 11: Projectgebied weergegeven op de Traditionele Landschappenkaart (Bron: Geopunt).

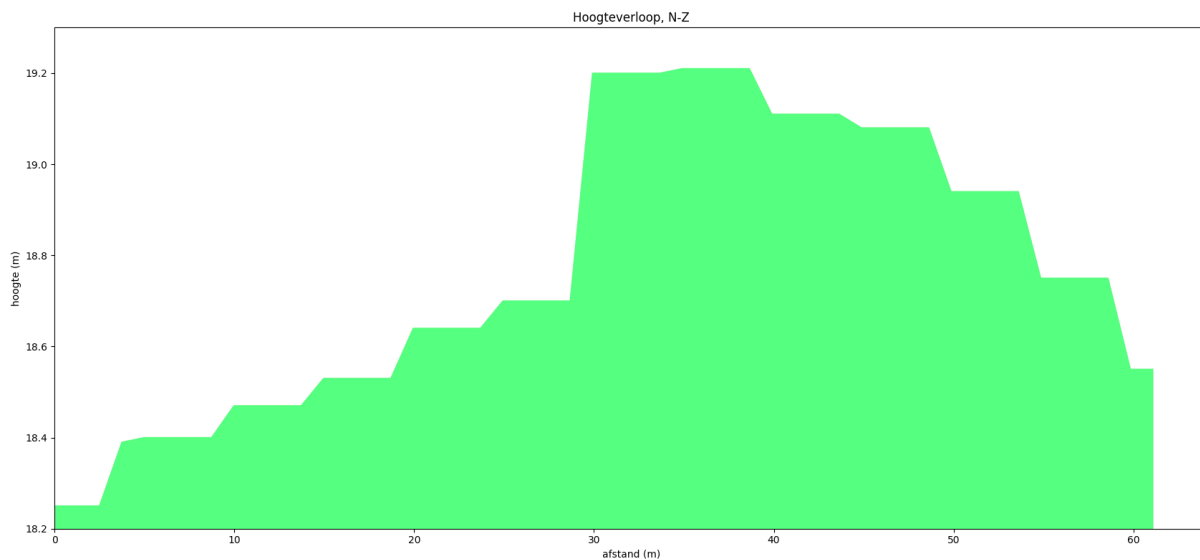

Figuur 12: Projectgebied weergegeven op het Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen (Bron: Geopunt).

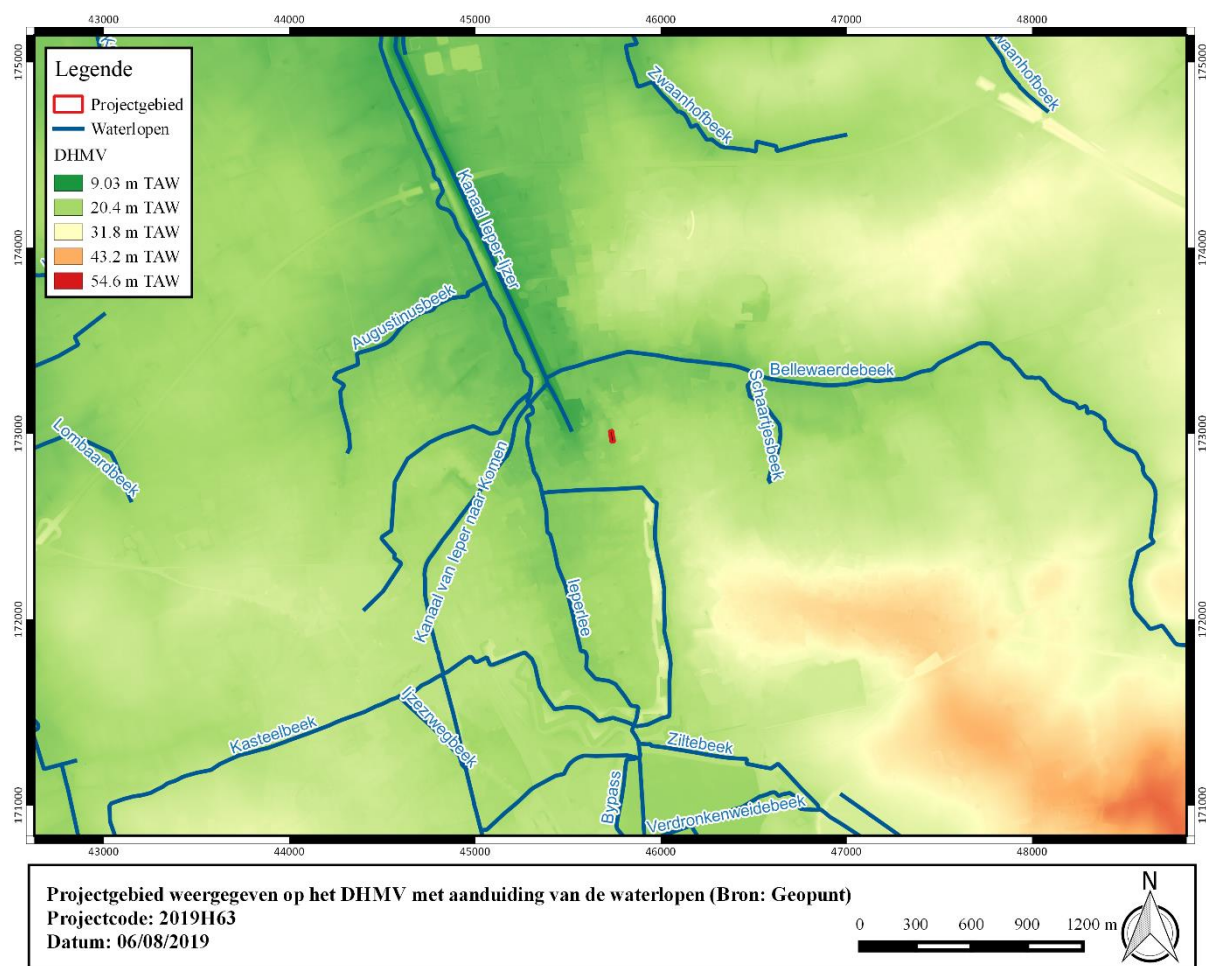

Figuur 13: Projectgebied weergegeven op het Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen (Bron: Geopunt).

Figuur 14: Hoogteverloop, N-Z

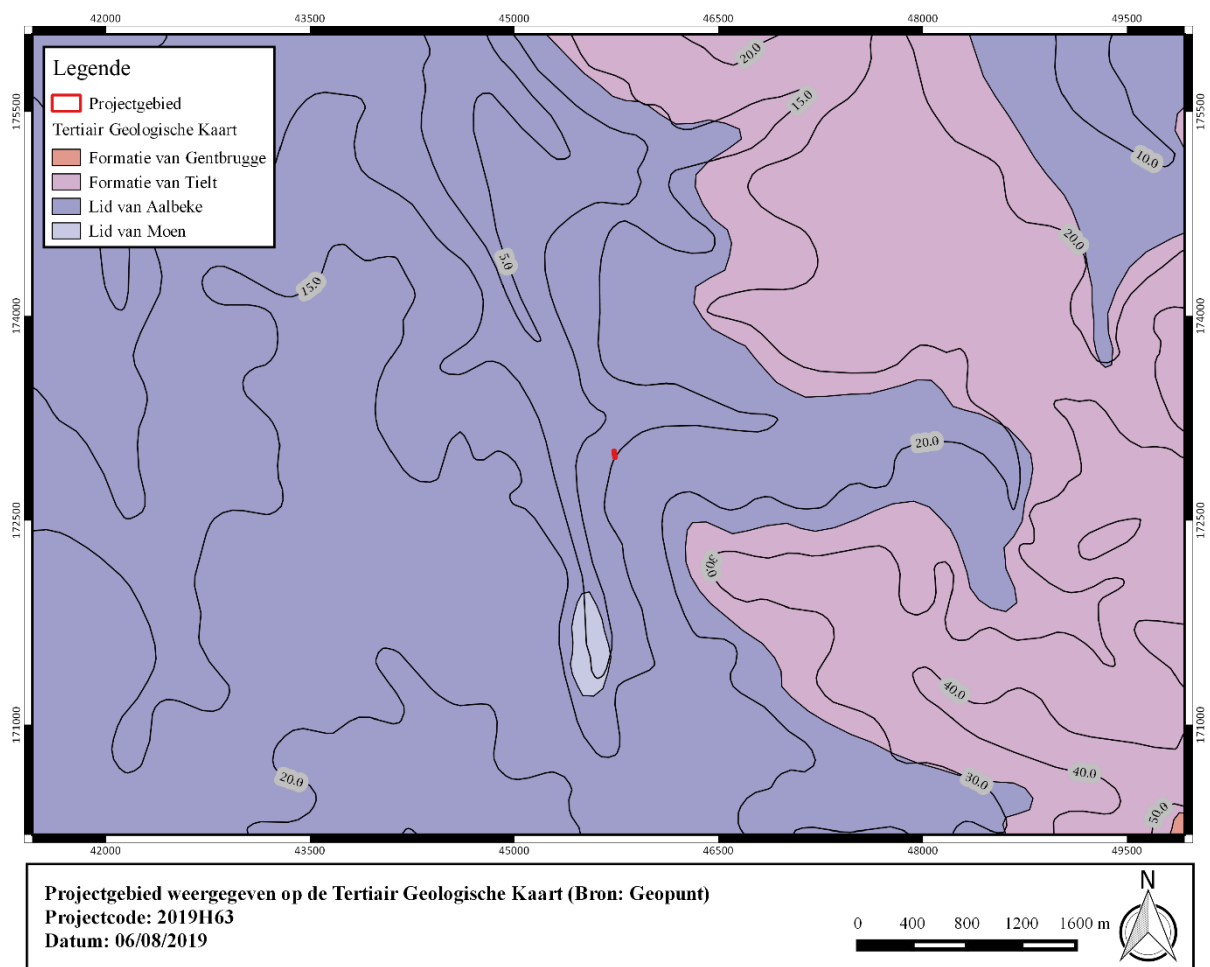

Figuur 15: Projectgebied weergegeven op het DHMV met aanduiding van de waterlopen (Bron: Geopunt).

1.4.1.2 Tertiaire lithostratigrafie

Het projectgebied is gelegen in het **Lid van Aalbeke (Formatie van Kortrijk)**. Deze formatie bestaat hoofdzakelijk uit mariene kleiige sedimenten, die weinig macrofossielen bevatten en is de eerste afgezette formatie van het Vroeg-Eoceen (54,8 Ma – 49,0 Ma). Over het algemeen worden de afzettingen siltiger of zandiger (ondieper afzettingsmilieu) naar het zuidoosten toe en homogeen kleiiger naar het noorden en noordoosten toe (dieper afzettingsmilieu). De Formatie van Kortrijk wordt ingedeeld in vier leden; van onder naar boven: het Lid van Mont-Héribu, het Lid van Saint-Maur, het Lid van Moen en het Lid van Aalbeke. Het Lid van Mont-Héribu rust op de Groep van Landen.

Het Lid van Aalbeke is een fijnsiltige homogene klei, afgezet in een rustig open-shelf milieu. Het manifesteert zich vaak als een grijze plastische klei die soms fossielen, zandsteenconcreties en laagjes grijs zand bevat. Deze klei wordt uitgebaat voor vervaardiging van bakstenen, dakpannen en siertegels."

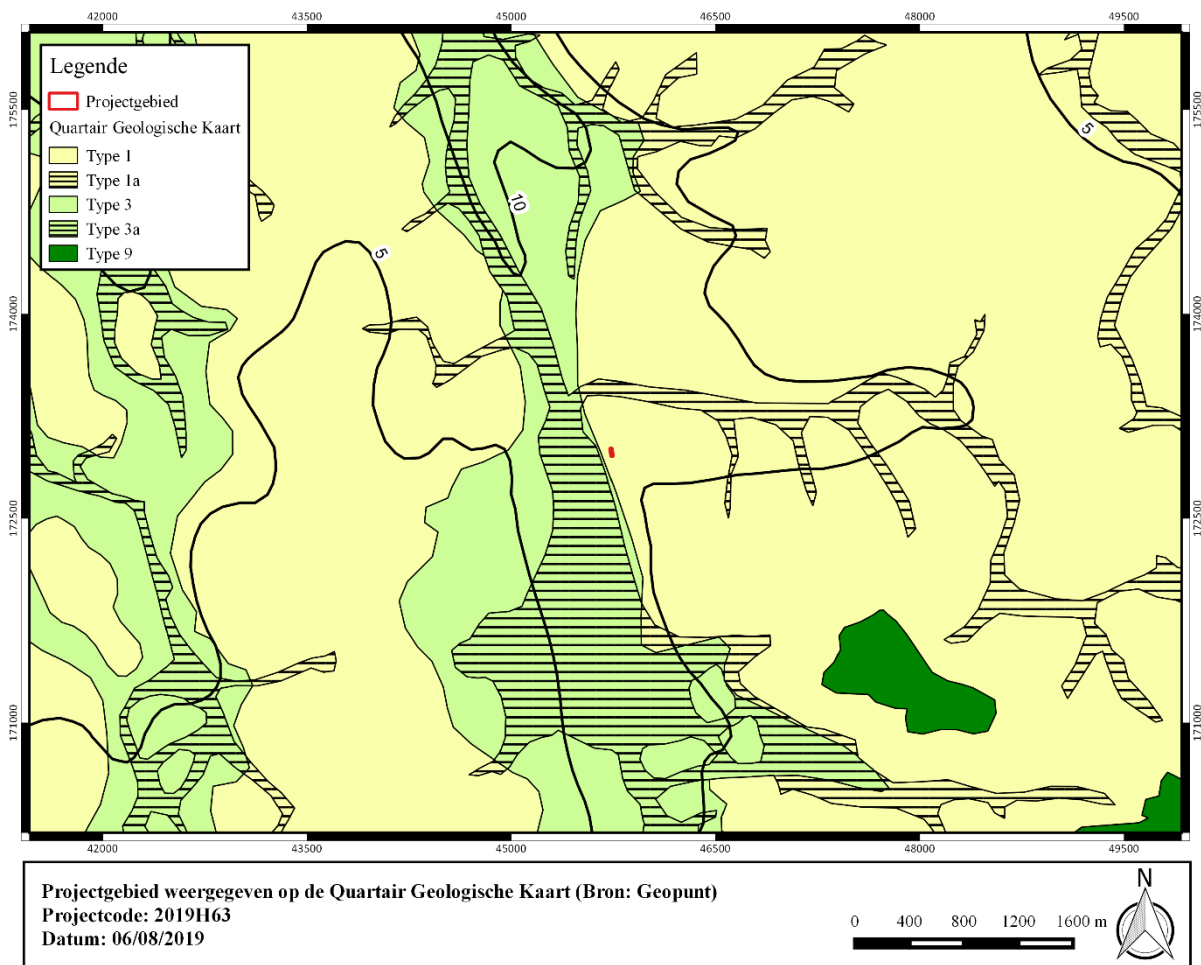

Figuur 16: Projectgebied weergegeven op de Tertiair Geologische Kaart (Bron: Geopunt).

1.4.1.3 Quartaire lithostratigrafie

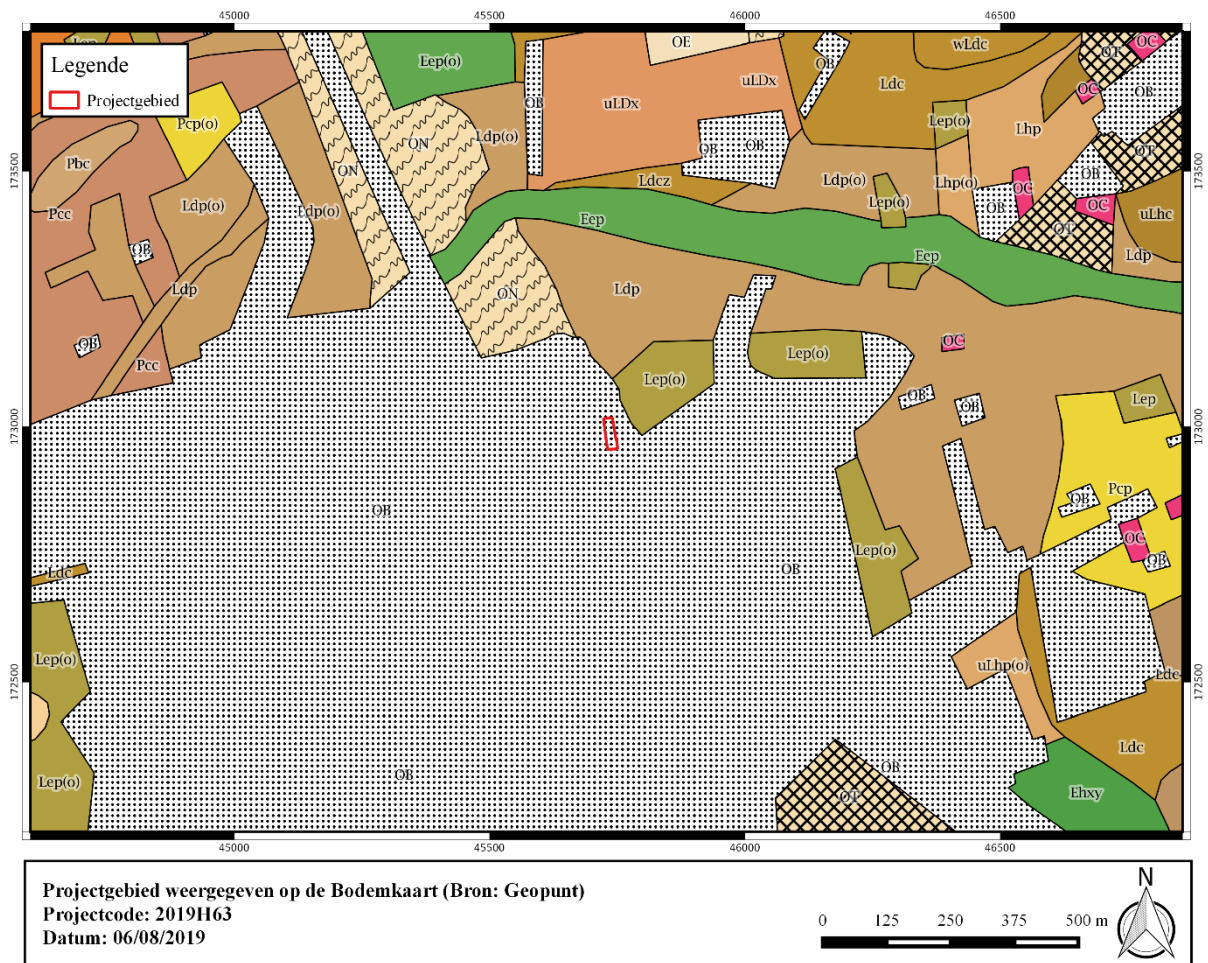
Het projectgebied is gelegen in het **Quartair Type 1**. Dit type bestaat uit een eolische afzetting van het Weichseliaan tot mogelijk Vroeg-Holoceen (zand tot zandleem). Deze afzetting kan eventuele hellsingsafzettingen van het Quartair bevatten.

Figuur 17: Projectgebied weergegeven op de Quartair Geologische Kaart (Bron: Geopunt).

1.4.1.4 Bodenvormingsprocessen

Het bodemtype **OB** is een kunstmatig bodemtype waarbij de natuurlijke bodem sterk verstoord kan zijn door de aanwezige verharding of bebouwing. Hierdoor is het niet altijd mogelijk de natuurlijke bodem te herkennen.

Figuur 18: Projectgebied weergegeven op de Bodemkaart (Bron: Geopunt).

1.4.2 Historische en archeologische voorkennis

1.4.2.1 Overzicht van de gekende archeologische waarden

Binnen de contouren van het plangebied zijn geen archeologische waarden gekend. Precies ten zuiden van het projectgebied zijn bij een controle van werken in 1987 laatmiddeleeuwse afval- en beerputten gelokaliseerd. Deze behoorden wellicht toe aan de Sint- Jansparochie. Het oude loopvlak was er echter volledig verdwenen door recente nivellerings- en puinlagen.

Precies ten oosten hiervan is in 2014 een opgraving uitgevoerd door BAAC o.l.v. Robrecht Vanoverbeke. In alle profielen werd een dik ophogingspakket aangetroffen dat zich over het ganse terrein manifesteerde. Tijdens het verdiepen naar een tweede vlak bevatte het donker, licht humeus, licht kleiig compact zandpakket dateerbaar vondsmateriaal. Het gros van het materiaal kan in de 13^e en de 14^e eeuw gedateerd worden, mogelijk nog tot de vroege 15^e eeuw. Vermoedelijk werd deze grond aangevoerd om het hellende terrein te egaliseren, allicht na het Beleg van Ieper (1383). Met de grootschalige nivellering kwam het toenmalige maaiveld op een hoogte van 17,30 m te liggen. Vermoedelijk is dit niet altijd hetzelfde niveau geweest en werd het terrein in de eeuwen die volgden nog afgetopt en verstoord. Op het totale ophogingspakket werd slechts een handvol sporen aangetroffen. Het betrof voornamelijk fragmentarische resten van baksteenbouw, die duidelijk in de laag waren gegraven en dus jonger dateren. Op basis van vondsten konden deze structuren en het niveau van het eerste vlak in de 17de-18de eeuw gesitueerd worden. Op basis van de stratigrafie kon volgende occupatiegeschiedenis worden voorgesteld.

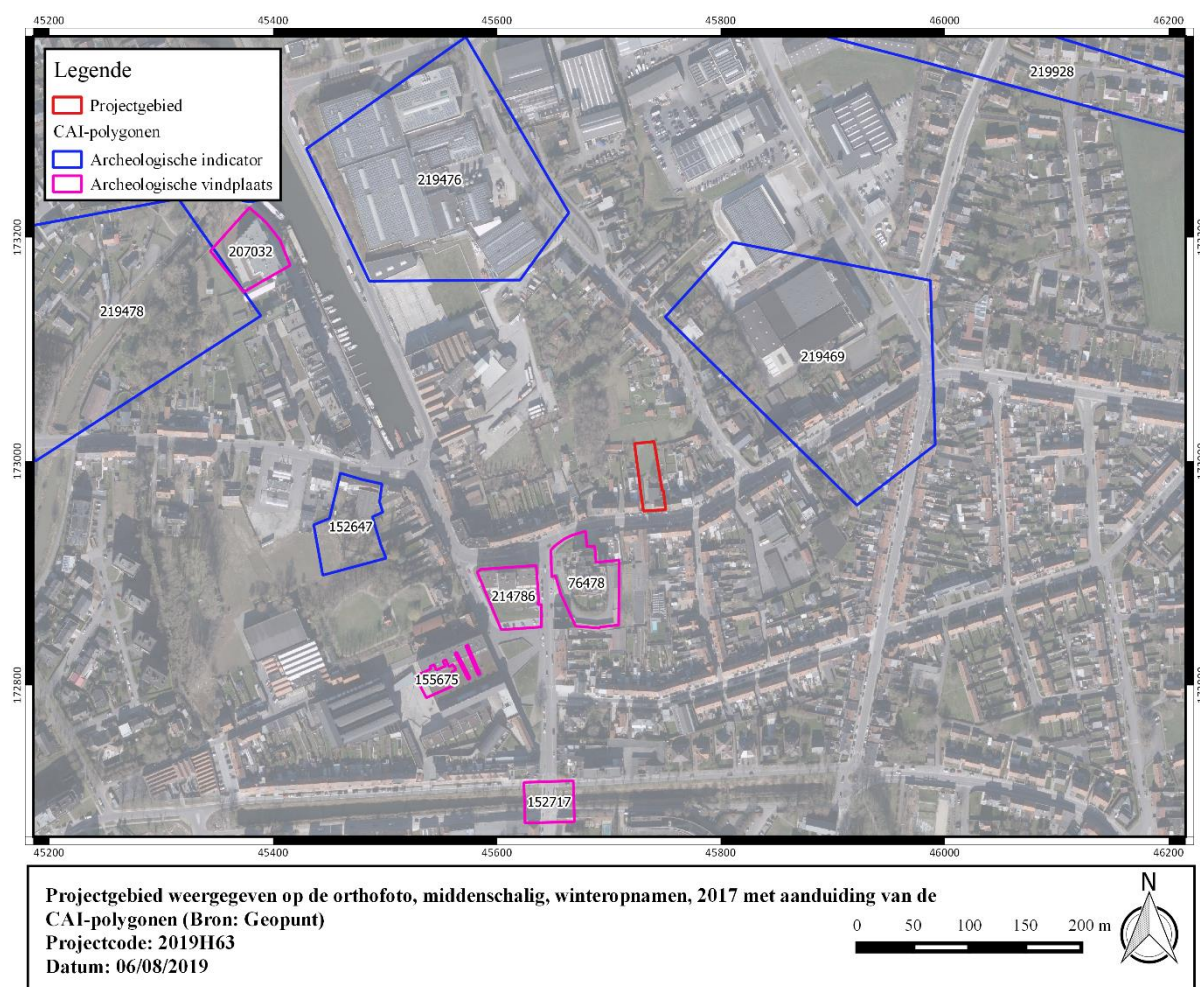
- A. ingebruikname van het terrein vóór de 13de eeuw: eerste archeologische sporen
- B. sporen van bebouwing (baksteen) en ambacht (tweede helft 12de eeuw – eind 14de eeuw), tevens veel kuilen.
- C. egalisatie/nivellering van het terrein/ophogingen (14de -15de eeuw)
- D. aanleg vestinggracht 17de eeuw met fragmentarisch overgebleven bebouwing
- E. opgave vesting: ten laatste 19de eeuw en moderne tijden.³

Aan de Brugseweg 67A werd in 2011 tevens een onderzoek uitgevoerd door BAAC Vlaanderen. De stratigrafische opbouw van de bodem aan de Brugseweg was relatief eenvoudig. Onder de bouwvoor, die gemiddeld een dertigtal centimeter dik was, bevonden zich slechts enkele ophogingslagen, waarvan het merendeel (sub)recent. De moederbodem, een pakket van geel-bruin zandige klei met ijzeroxide vlekken, manifesteerde zich in sommige zones relatief hoog onder het maaiveld. Er kon tevens één historische ophogingslaag waargenomen worden, met name een ca. 20 cm dikke zandige kleilaag met baksteenpuin en laatmiddeleeuws aardewerk. De belangrijkste en oudste sporen die aan het licht kwamen waren twee laat-middeleeuwse grachten, parallel aan elkaar, te dateren vanaf de 13de – 14de eeuw. Deze twee sporen werden kort na de ingebruikname van het terrein gegraven). Een ophogingslaag uit dezelfde periode wordt immers doorsneden door beide sporen. Het vondstmateriaal heeft aangetoond dat de grachten in gebruik zijn geweest tot de 16de eeuw. De aangetroffen grachten getuigen toch van een belangrijke laat-middeleeuwse site die naar alle waarschijnlijkheid in verband kan worden gebracht met de verdwenen Sint-Jansparochie.⁴

³ Vanoverbeke, R. Claus, A. 2016. Archeologische opgraving Ieper-Polenlaan, BAAC Vlaanderen, 159 p.

⁴ Vanoverbeke, R. Gierts, I. Cox, L. & Janssens, N. Archeologische opgraving Ieper Brugseweg 67A, BAAC Vlaanderen, 28p.

Figuur 19: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2017 met aanduiding van de CAI-polygonen (Bron: Geopunt).

I. Archeologische vindplaatsen

76478	Controle van werken (1987); NK: 150 meter Late middeleeuwen: afvalputten, beerputten
152717	Controle van werken (2011); NK: 15 meter Onbepaald: massieve muurfunderingen Late middeleeuwen: onderste vulling stadsgracht 17 ^e eeuw: verschillende muren die wellicht kunnen geassocieerd worden met de postmiddeleeuwse stadsversterking - resten van een brugpijler, van de brug over de stadsgracht. Bron: Bartholomieux B. 2017: Archeologische opgraving Ieper Diksmuidestraat (prov. West-Vlaanderen). Basisrapport, Ingelmunster.
155675	Opgraving (2006); NK: 150 meter

	Late middeleeuwen: gracht - hoek van een gracht van het hoornwerk (doorsnijdt andere laatmiddeleeuwse en postmiddeleeuwse sporen) – beschoeide gracht van een mestkuil – artisanale zone 17^e eeuw: gebouw plattegrond – gekasseide weg van 8 meter met daarnaast een bakstenen riolering Onbepaald: menselijk skelet – hoefijzervormige oven en bijgebouwtje Bron: Dewilde, M. & Wyffels, F. 2007: Ieper-Kattenkerkhof: enkele archeologische waarnemingen (W.-VI.), Archaeologia Mediaevalis 30, 59.
207032	Mechanische prospectie (2013); Opgraving (2014); NK: 15 meter Onbepaald: grote kuil of gracht, zonder diagnostisch materiaal. Wel het oudste spoor aangetroffen op de opgraving gezien de stratigrafie. 17de eeuw: wal - zware NO-ZW georiënteerde bakstenen muur, onderdeel van de 17e eeuwse stadsversterkingen. Op sommige plaatsen geheel of gedeeltelijk uitgebroken - baksteenovens, vermoedelijk te relateren aan de aanleg van de Vaubanversterkingen 19de eeuw: muren, vloeren, mogelijk eveneens een beerput in sleuf 1. In sleuf 2 een kelderruimte. Nieuwe tijd: Muren 3 en 4, met zekerheid jonger van muren 1 en 2. Opgetrokken in gele polderbaksteen. - muursegment, jonger dan de Vaubanversterking Nieuwste tijd: 2 ovens voor baksteenproductie Bron: De Gryse J., Boncquet T. 2014: Vestingmuren en baksteenovens langs de Westkaai (Ieper), Ruben Willaert rapport 67, Sijsele.
214786	Opgraving (2014); NK: 15 meter Volle middeleeuwen: enkele greppels in functie van afwatering Late middeleeuwen: een aantal paalkuilen - structuur op bakstenen poeren, te dateren in de tweede helft van de 14e eeuw - tweetal ronde structuren uit baksteen met centraal een verbrande laag. Mogelijk te relateren aan de lakennijverheid - dik ophogingspakket met vondsten van de 13e tot de 15e eeuw 17^e eeuw: militaire vestinggracht, mogelijk in verband te brengen met de Spaanse versterking aangelegd in de periode 1634-1640. Bron: Claus A., Vanoverbeke R. 2016: Archeologische opgraving Ieper-Polenlaan, BAAC Vlaanderen rapport 298, Gent.

II. Archeologische indicatoren

Historisch-cartografische en iconografische data

219928	Indicator cartografie; NK: 15 meter Late middeleeuwen: wal - Deze defensieve gordel bestond uit een gracht met aarden wal langs de binnenzijde. Boven op de aarden wal was wellicht een houten pallisade opgetrokken. Op de invalswegen werden poorten gebouwd. Het exacte verloop is niet gekend. Archeologisch werd de buitenste walling waargenomen bij het archeologisch onderzoek op de locatie van de Verdrongen Weiden en in de Augustijnenstraat. De trogvormige gracht was ca. 18m breed en had een diepte tot 1,75m.
--------	---

Toevalsvondst

76405	Toevalsvondst; NK: 250 meter Midden-Romeinse tijd: munten
-------	--

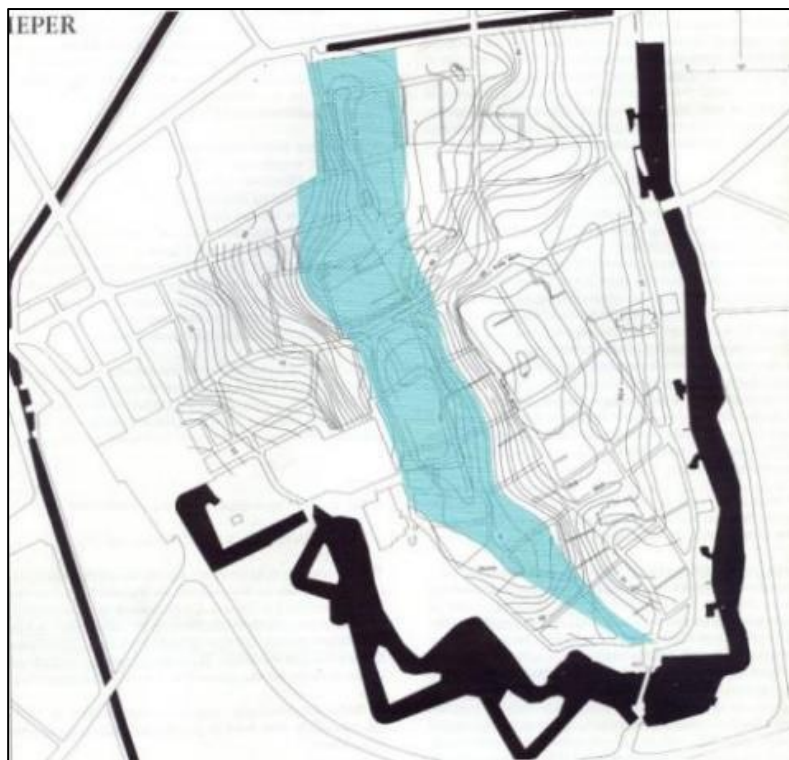
Onbepaald

152647	Onbepaald; NK: 15 meter Nieuwe tijd: resten van een bastion (twee parallelle muren met ertussen een aarden wal) en kazematten
219469	Onbepaald; NK: 15 meter Middeleeuwen: de grachten en ophogingslagen werden op basis van hun vondstenmateriaal gedateerd vanaf de 13de-14de eeuw en gedempt in de 16de eeuw. Nieuwe tijd: over de grachten bevond zich een sleufvormig uitbraakspoor van een rechthoekige structuur, haaks en parallel met de grachten, met in het midden een opening. 19 ^e eeuw: lunette
219476	Onbepaald; NK: 15 meter 17 ^e eeuw: lunette
219478	Onbepaald; NK: 15 meter 17 ^e eeuw: lunette

1.4.2.2 Historische context en bekende archeologische vindplaatsen

In 1988-1989 voerde toenmalig stadsarcheoloog Johan Termote een systematisch historisch-geografisch en -topografisch onderzoek van de binnenstad Ieper uit. Gegevens uit historische, iconografische, bouwhistorische en geofysische onderzoeken werden samengebracht en aangevuld met microtopografische gegevens en boorgegevens. Dit onderzoek leverde heel wat nieuwe gegevens op m.b.t. de ruimtelijke ontwikkeling van de binnenstad.

Figuur 20: Microtopografische kaart met aanduiding van het alluvium, het projectgebied situeert zich buiten de contour van de kaart (Termote, 1990, fig.2).

De stad Ieper ontstond op de rechteroever van de rivier de Iepere, die ontspringt op de Lindenhoek ten zuiden van de Kemmelberg⁵. De vallei waarin de Iepere stroomde was aanvankelijk vrij nauw, maar ter hoogte van het Zaalhofplein en de huidige markt werd de vallei breder.⁶ Aan oostzijde van deze vallei kwam een vlakke zandleemrug voor; vermoedelijk moet de vroegste bewoning hier gesitueerd worden.

De oudste vermelding van de *Villa Yprensis* gaat terug tot 1066, maar er zijn aanwijzingen dat de nederzetting teruggaat op een Karolingische *fiscus*⁷. De kern van de *villa*, de *curtis*, lag in de bocht van de Iepere, nabij de kruising van de Elverdingestraat en de Lange- en Korte Meersstraat. De lokalisatie van de gracht rond de *curtis* en het aanpalende neerhof kon aan de hand van boringen vrij nauwkeurig bepaald worden. Vermoedelijk gaat de grafelijke motte, ten noorden van de markt, terug tot deze *curtis*.

⁵ CORNILLIE 1950, 19.

⁶ TERMOTE 1990, 68.

⁷ TERMOTE 1990, 68.

1. Curtis: centrum van de bedrijvigheid van de villa
2. Neerhof met de Sint-Maartenskerk
3. Sceuvelgracht
4. Semi-circulair domein, omgeven door een gracht
5. Semi-circulaire *portus* rond de Sint-Pieterskerk
6. Sint-Jacobskerk
7. Het Zaalhof
8. Neerhof van het Zaalhof
9. Grafelijke motte

Figuur 21: Ieper tijdens de 11e en 12e eeuw (MUS, 1998, fig. 2). Het plangebied situeert zich ten noorden van deze uitsnede, allicht ten oosten van de oorspronkelijke stroombedding van de Ieperlee.

In de tweede helft van de 11de eeuw bestaan twee duidelijke kernen: de grafelijke *villa* met als kern de motteversterking en de Sint-Maartenskerk en daarnaast de *portus* (handelsnederzetting) gesitueerd rond de Sint-Pieterskerk. De handelsnederzetting ontwikkelde zich in de loop van de 10de eeuw en is reeds in 1127 verdedigd door een gracht. O. Mus beschrijft de interne structuur van de *portus*, waarvan de oppervlakte ca. 7 ha bedroeg⁸. De handelsnederzetting was toegankelijk via 2 poorten: de Noordpoort (in de Rijselstraat ter hoogte van de Kliniek der Zwartzusters) en de Zuidpoort (in de Rijselstraat nabij de Beurzestraat). Ten westen van de Sint-Pieterskerk liep ter hoogte van de huidige Rijselsestraat, op de rand van de hoge zandleemrug, een noord-zuidverbinding die de handelsnederzetting in 2 zones verdeelde. In het westen situeerden zich de commerciële en de bestuurlijke elementen. Het gaat om het marktplein en quasi recht tegenover de kerk de molen, de kraan en het vleeshuis. Nabij de Ieperlee stonden de pakhuizen met een aanlegplaats voor kleine schepen aan het einde van de Tegelstraat.

De opgave van de grafelijke versterking ten voordele van het nieuwe handelscentrum leidt tot een conflict, dat uiteindelijk in het nadeel van de Sint-Pieters *portus* beslecht wordt⁹. Aan de westzijde van de Iepere, in de onmiddellijke nabijheid van de Sint-Pieters *portus*, wordt een nieuwe grafelijke versterking opgericht. Deze vormt de kern van het latere Zaalhof.

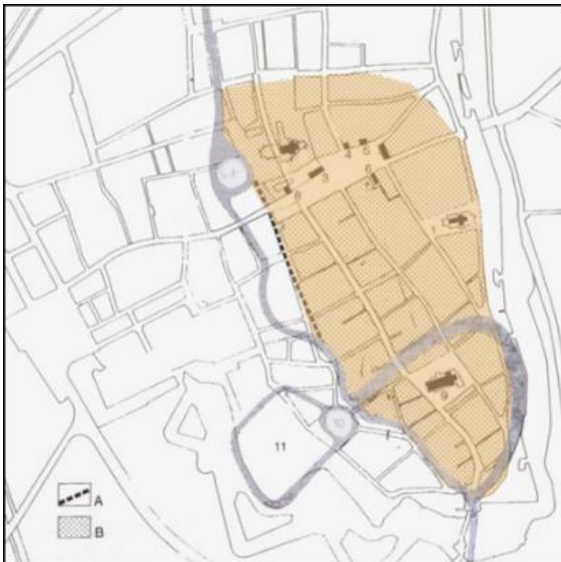
Tussen 1128 en 1324 breidt de stad Ieper zich sterk uit: de grote bloei van de lakenindustrie leidde tot een grote bevolkingsgroei. In een eerste fase wordt de ruimte tussen de oorspronkelijke grafelijke versterking en de Sint-Pieters *portus* opgevuld, m.a.w. de terreinen ten oosten van de Iepere.¹⁰ Belangrijkste assen zijn het Schipleet aangelegd in het eerste kwart van de 12de eeuw, de Rijselsestraat en de Meensestraat.

⁸ MUS 2010, 27-30.

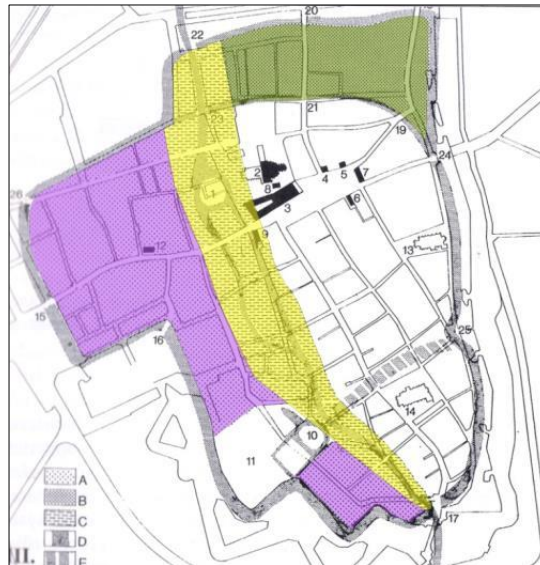
⁹ TERMOTE 1990, 68.

¹⁰ TERMOTE 1990, 68.

Figuur 17: Ieper tijdens het tweede kwart tot het einde van de 13de eeuw. Het projectgebied situeert zich ten noorden van deze kaartuitsnede (Termote, 1990, fig. 3-II)

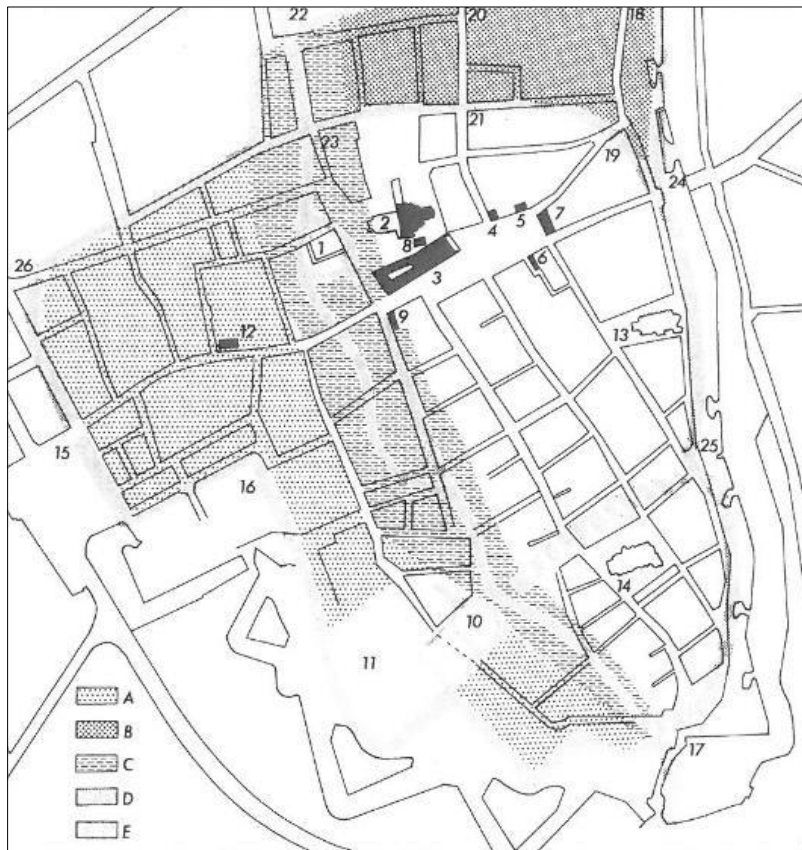
Figuur 18: Ieper tijdens de 13^e eeuw (Termote, 1990, fig. 3-III)

In het eerste kwart van de 13de eeuw worden ook de arealen ten westen van de Iepere verkaveld en geleidelijk ingenomen¹¹. Het gaat om de terreinen ten noorden van de Boterstraat, ten noorden en ten zuiden van het Zaalhof (paars). In de eerste helft van de 13de eeuw wordt ook het alluvium van de Iepere bouwrijp gemaakt (geel). In de tweede helft van de 13de eeuw, vermoedelijk nog voor 1285, wordt ook het gebied ten noorden van de Surmont de Volsberghestraat en de H. Cartonstraat binnen de stadsverdediging opgenomen (groen)¹². De verdediging bestond in deze fase uit aarden wallen; enkel de stadspoorten waren opgebouwd uit (bak)steen¹³.

¹¹ TERMOTE 1990, 68.

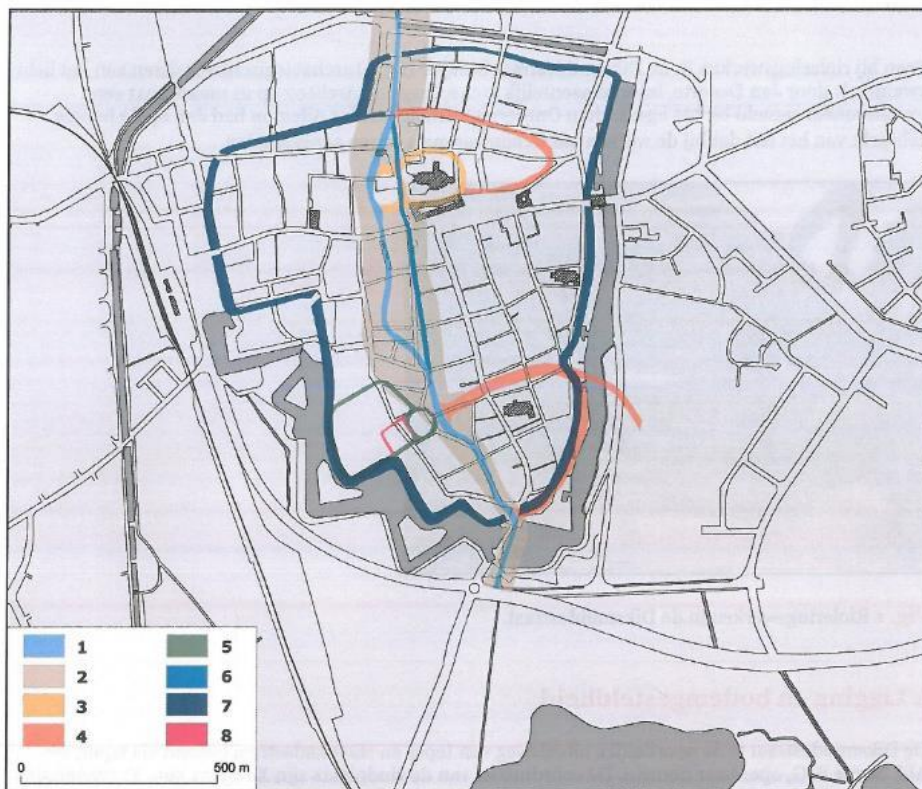
¹² TERMOTE 1990, 68.

¹³ TERMOTE 1992, 221-224.

Figuur 22: Ieper in de 13e eeuw (Mus, 2010, 41).

- A. Stedelijk gebied, verkaveld en bewoond sinds het eerste kwart van de 13de eeuw
- B. Stedelijk gebied, verkaveld en bewoond sinds het tweede kwart van de 13de eeuw
- C. Bouwgrond gecreëerd door de ophoging van het terrein voor 1250
- D. Grachten gegraven tussen 1214 en 1300
- E. Opgehoogde grachten

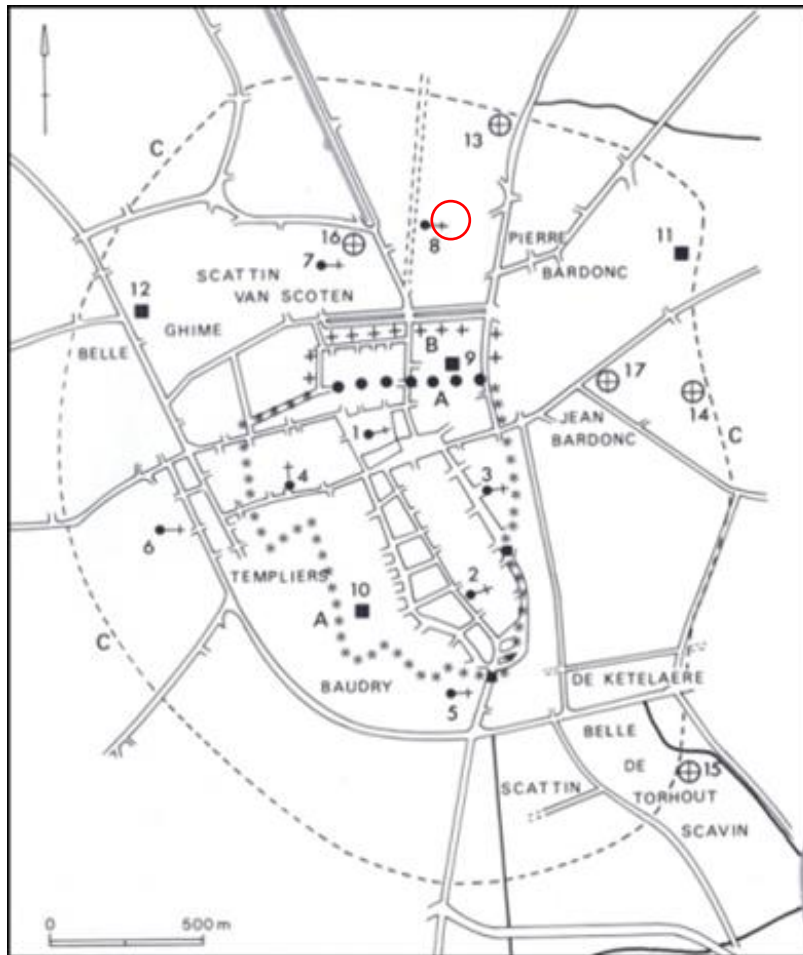

Figuur 23: De stadsontwikkeling van Ieper in de 11de-13de eeuw (DEWILDE 2015, 6). Legende: 1. Ieperlee; 2. Vallei van de Ieperlee, aangeplempt in 13A; 3. Sint-Maartensmotte en neerhof, 11B; 4. Omwalling van de Sint-Martinus en Sint-Pietersparochie (11de-12de eeuw). Het plangebied situeert zich buiten de stadskern.

Ook M. Dewilde situeert het plangebied buiten de omwalling van de eerste helft van de 13de eeuw (DEWILDE 2015, 6). In het rapport dat opgemaakt werd n.a.v. de registratie van de Diksmuidepoort beschrijft M. Dewilde dat bij de omwalling van de stad in de eerste helft van de 13de eeuw (vanaf 1214) een groter areaal werd ingenomen¹⁴. De noordelijke uitbreiding moet volgens hem niet als een aparte fase, beëindigd voor 1285, beschouwd worden, maar als een brede omwallingsbeweging (1214-1267).

Het onderzoeksterrein situeert zich op basis van bovenstaande reconstructiekaarten buiten de historische stadskern van Ieper. De lager gelegen vallei van de Ieperlee werd (althans binnen de stadskern) vanaf 1250 opgehoogd, waarna het terrein in aanmerking kwam voor bebouwing.

¹⁴ DEWILDE 2015.

Figuur 24: Ieper en buitenwijken tijdens de 13e eeuw (MUS, 1998, figuur 4).

Het plangebied situeert zich voor 1383 ter hoogte van de zogenaamde buitenparochies van Ieper, meer bepaalde binnen de Sint-Jansparochie, die werd opgericht in 1200. In de omgeving van het plangebied situeert zich mogelijk de Sint-Janskerk. Zoals gesteld had Ieper zich tegen het einde van de 12e eeuw ontpopt als dé textielhoofdstad van Vlaanderen. Ook gedurende de 13e eeuw bleef die economische groei zich manifesteren in stadsuitbreiding, maar vanaf het midden van de eeuw vooral buiten het keurslijf van de omwalling, want de binnenstad bleek volgebouwd. Hierop ontstonden de buitenwijken met nieuwe parochiekerken. Op basis van archeologische vondsten in de omgeving van het plangebied is er binnen de projectgrenzen een verwachting naar bewoning vanaf de 12^e – 14^e eeuw.

In 1383 vond het beleg van Ieper plaats, die een culminatiepunt vormde in een voor Ieper zeer gewelddadige 14^e eeuw. Deze belegering door de Engelsen en de Gentenaars (in het kader van de spanningen met Frankrijk) sloot een fase uit de Ieperse geschiedenis af. De schade aan de stad en de omgeving was enorm. De buitenwijken, die in 1303 nochtans met *uiterste vesten* waren omgeven, werden totaal verwoest.

1.4.2.3 Archeologische indicatoren en cartografische bronnen

Ter bestudering van het projectgebied worden hieronder een aantal historische kaarten in beschouwing genomen. Deze kaarten zijn momentopnamen doorheen de geschiedenis en verschaffen ons inzicht in de bebouwingshistoriek van het desbetreffende projectgebied. Het plangebied is op meerdere historische kaarten af te lezen.

Op het plan van Guillaume Du Thielt (1383) situeert het plangebied zich ten noorden van de eerste stadsomwalling. De stadsgracht dateert uit 1213-1214 en werd gerealiseerd onder auspiciën van gravin Johanna van Constantinopel en Ferrand. Ze bestond uit een dubbele gracht met achterliggende aarden wal. Het terrein is gelegen binnen de buitenparochies van Ieper. De kaart van Guillaume Du Thielt heeft een indicatief karakter maar er is zeker een verhoogde verwachting naar volmiddeleeuwse bewoningssporen binnen de projectgrenzen. Mogelijk snijdt het plangebied de parochiekerk van Sint-Jan aan. De eerste Sint-Janskerk wordt traditioneel gesitueerd ten oosten van de huidige Diksmuideweg, op de hoek van de Arthur Stoffelstraat en de Brugseweg, amper 50 meter ten zuiden van het plangebied.

Ook op het plan van Thévélín-Destrée is de Sint-Janskerk duidelijk waar te nemen. Het is op basis van de historisch-cartografische bronnen niet met zekerheid te stellen of het plangebied de kerk al dan niet aansnijdt. Rondom de kerk wordt een rechthoekig perceel met een muur omgeven. In de omgeving rondom de kerk is er slechts zeer sporadisch bebouwing aanwezig.

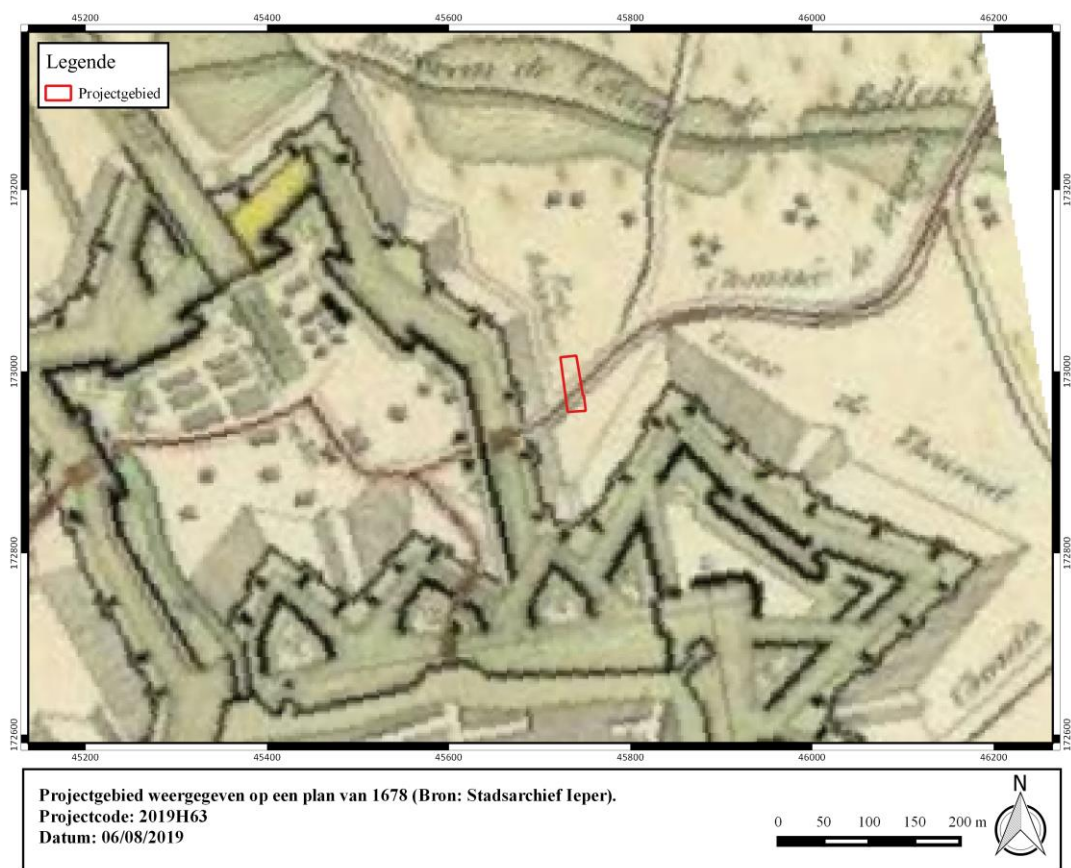
Figuur 25: Projectgebied weergegeven op het plan van Guillaume Du Thielt, 1383 (bron: Stadsarchief Ieper).

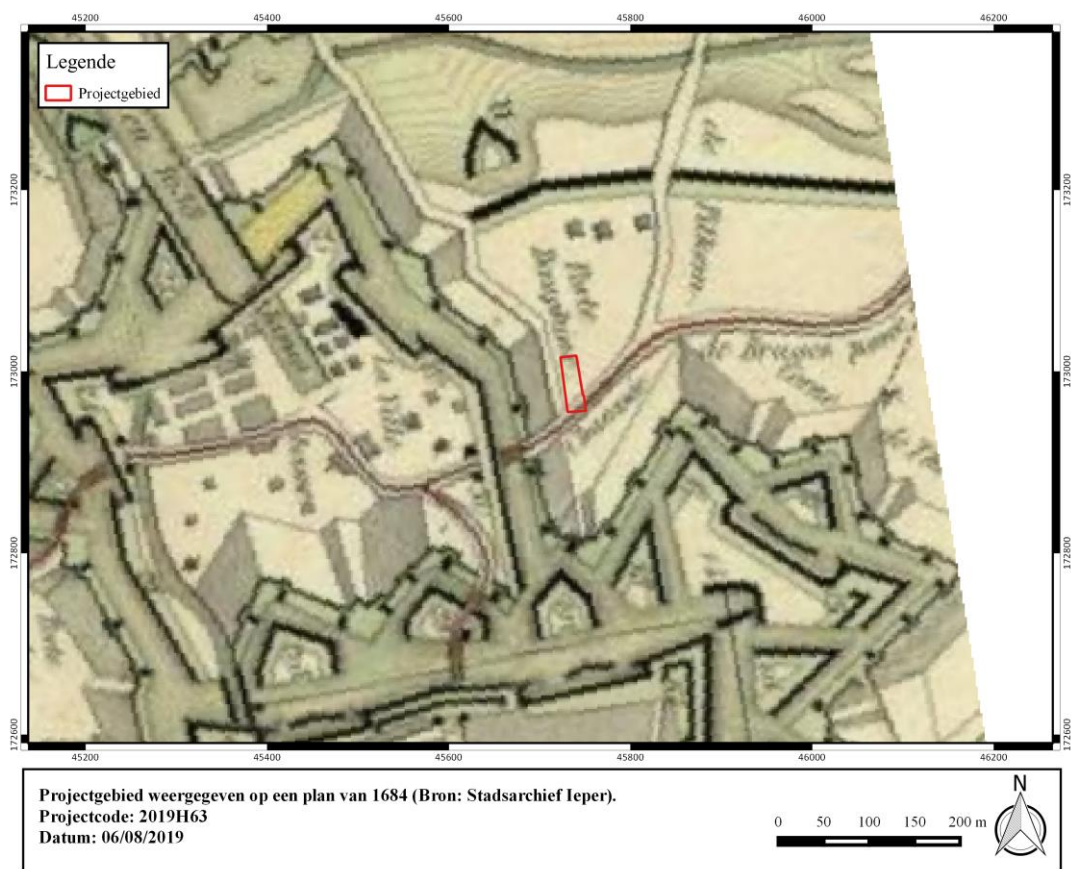
Figuur 26: Projectgebied weergegeven op het Plan van Thévélín-Destrée, 1500 (bron: opdrachtgever).

De Spanjaarden bouwden in 1578 een groot aantal ravelijnen buiten de stadsmuren en anno 1670 was de vesting Ieper al aanzienlijk uitgebouwd. In 1678, tijdens één van zijn vele oorlogen, belegerde en veroverde Lodewijk XIV de stad. Meteen ging de Franse ingenieur, Sébastien Le Prestre de Vauban, aan het werk en ontwierp voor Ieper een vernieuwde versterking volgens het moderne gebastioneerde systeem.

Om de stad Ieper te versterken werkte Vauban drie projecten uit, enkel de eerste twee werden uitgevoerd. Het eerste project behelsde het behoud van de bestaande, hoofdzakelijk Bourgondische omwalling zoals die door de Spanjaarden werd achtergelaten; Langs de buitenkant voorzag hij drie hoornwerken, twee contregardes en een ruim aantal lunetten. Rondom het geheel werd een bedekte weg met traversen en glacis aangelegd. Het plangebied situeert zich buiten de Vaubanversterking, parallel met een gracht rondom het noordelijk hoornwerk. Mogelijk wordt het terrein aangesneden door een wegenis.

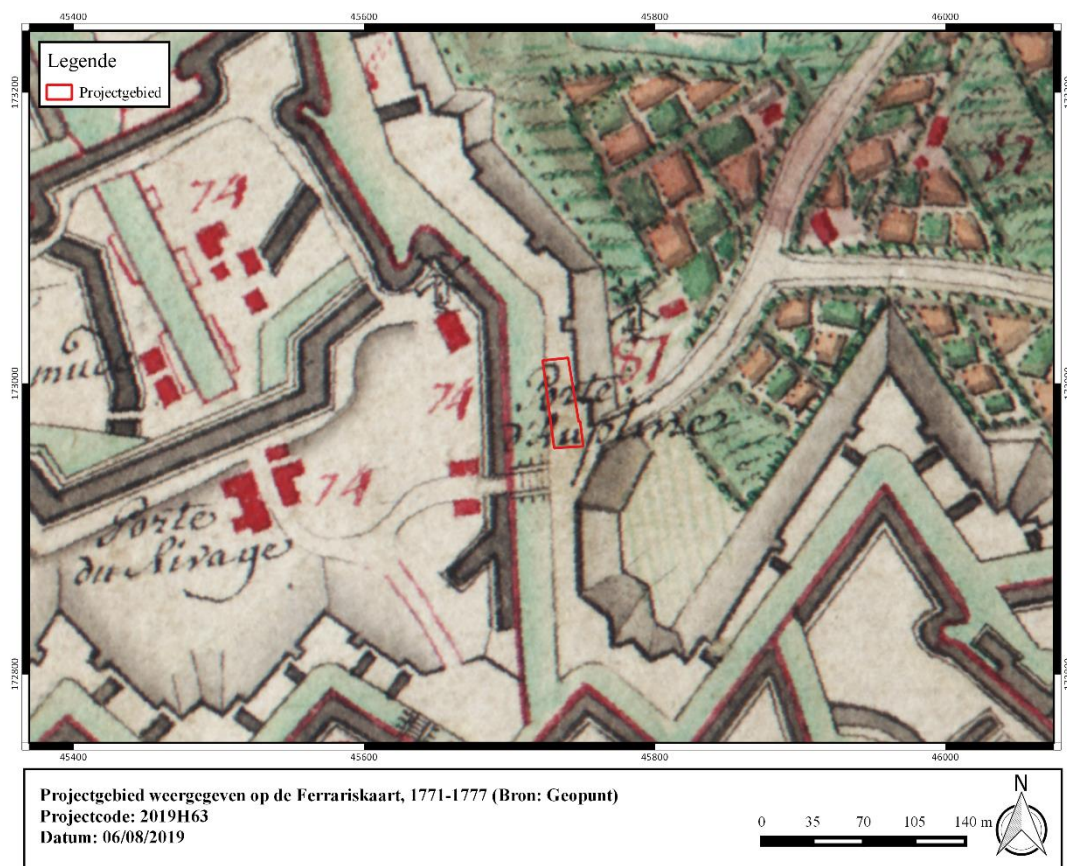
Figuur 27: Projectgebied weergegeven op een plan van 1678 (Bron: Stadsarchief Ieper).

Figuur 28: Projectgebied weergegeven op een plan van 1684 (Bron: Stadsarchief Ieper).

De Fransen bleven 34 jaar meester van de stad. In 1713, na lang onderhandelen, werd de stad Oostenrijks, maar met een speciaal statuut. Ieper maakte deel uit van de Barrièresteden die eventuele Franse agressies naar het noorden in toom moesten houden. Ieper behoorde bij de Oostenrijkse Nederlanden, het militaire gezag berustte bij de Nederlanders. Ook na de Franse bezetting ondergingen de Ieperse vestingen herhaaldelijk gedaantewisselingen.

De Ferrariskaart karteert het plangebied iets westelijker dan de 17^e-eeuwse reconstructiekaarten. Het terrein is gelegen langs een gracht, nabij de Porte d'Auplassez. Het plangebied ligt ter hoogte van een bedekte weg en palissade.

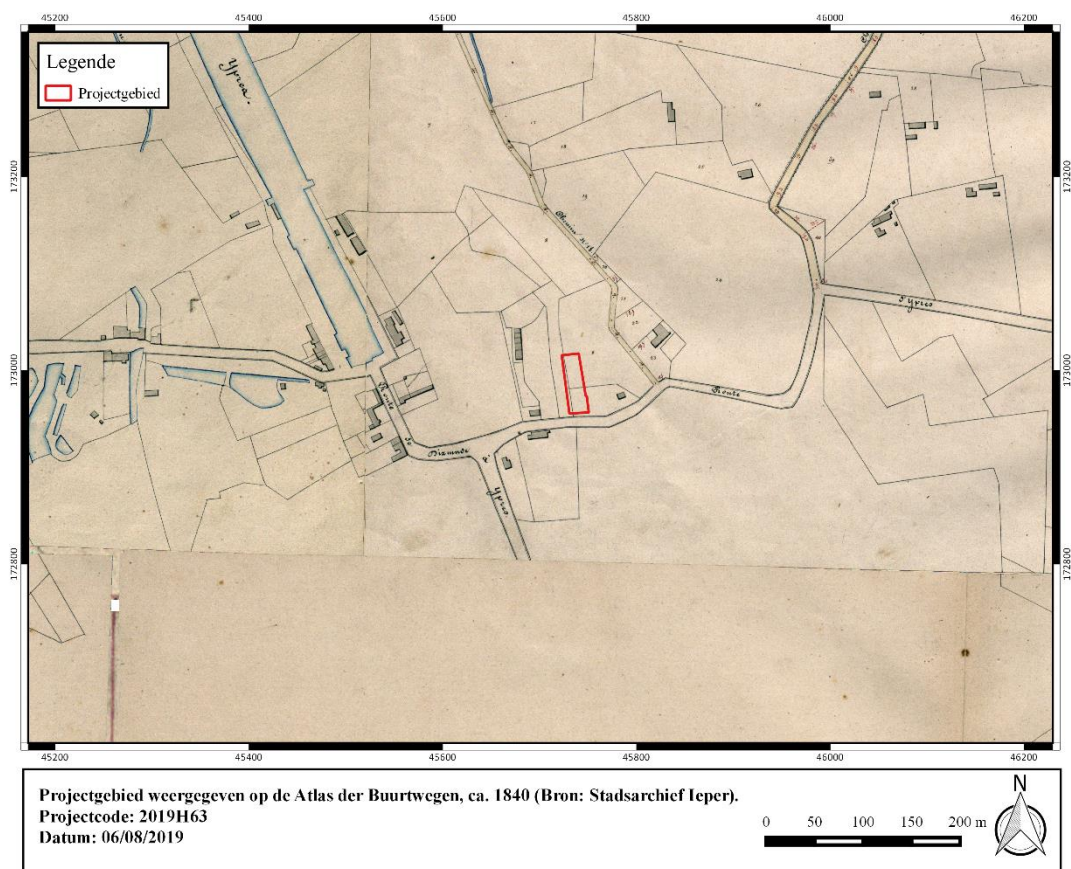
Figuur 29: Projectgebied weergegeven op de Ferrariskaart, 1771-1777 (Bron: Geopunt).

Omwille van de enorme kostprijs gaf Jozef II opdracht om de vesting te ontmantelen. Vanaf 1794 begon echter een nieuwe Franse overheersing die zou duren tot 1814. De nederlaag van Napoleon in Waterloo hertekende de kaart van Europa en Ieper werd na het verdrag van Wenen onderdeel van het Verenigd Koninkrijk der Nederlanden. Onder het Hollandse bewind kreeg Ieper weer een strategische rol. De versterkingen werden grondig hersteld en vernieuwd. De Hollanders bouwden met gele bakstenen, terwijl Vauban indertijd de lokale, roodbakende klei gebruikte. Tot 1830 werd doorgewerkt om de vesting Ieper te herstellen. De plannen van 1830 en 1856 karteren het plangebied ter hoogte van een gracht. Dit is allicht dezelfde gracht als deze die op de Ferrariskaart precies ten westen van het plangebied is weergegeven. Het lokaal DHMV doet tevens vermoeden dat het plangebied zich binnen de gracht situeerde. Op de meer betrouwbare Atlas der Buurtwegen is desalniettemin een langgerekt perceel waar te nemen precies ten westen van het plangebied. Mogelijk valt dit langgerekt perceel samen met de gracht en dient het plangebied wel degelijk langs de oostzijde van de gracht gesitueerd te worden. Het is op basis van de historische gegevens dus niet met zekerheid te bepalen in welke mate het plangebied samenvalt met de gracht. De 19^e-eeuwse cartografische indicatoren geven overigens geen bebouwing weer binnen de projectgrenzen.

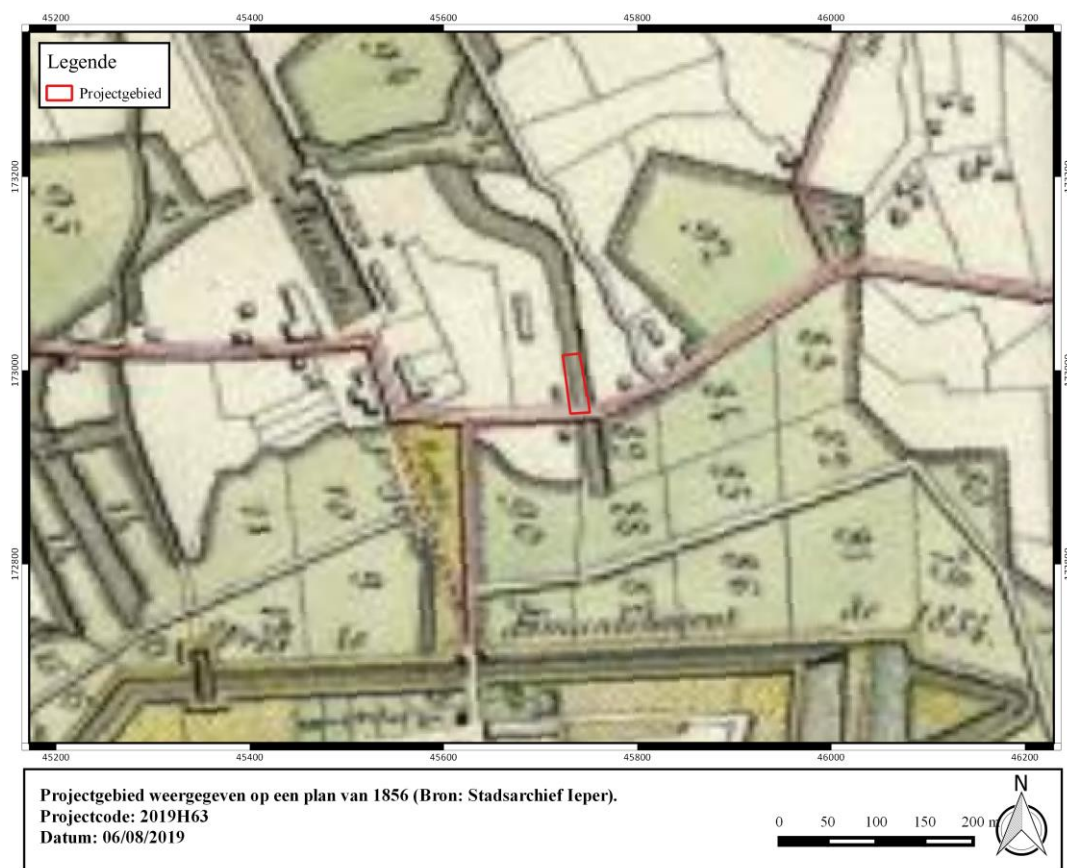

Figuur 30: Projectgebied weergegeven op een plan van 1830 (Bron: Stadsarchief Ieper).

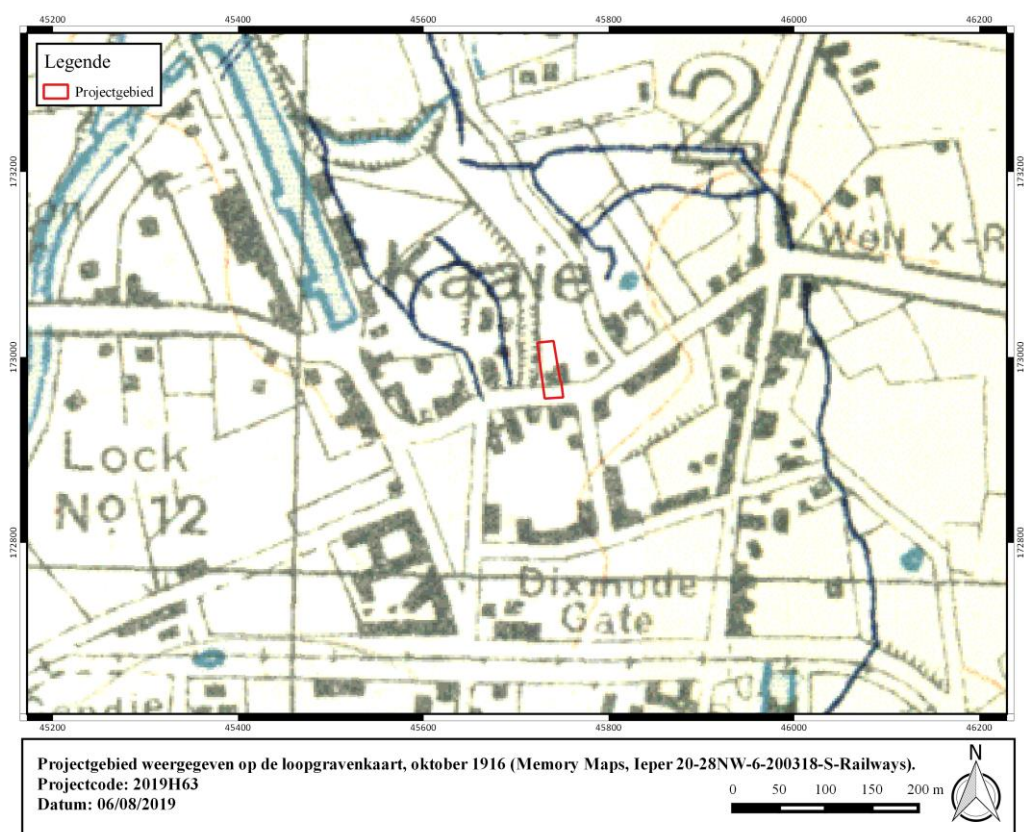
Figuur 31: Projectgebied weergegeven op de Atlas der Buurtwegen, ca. 1840 (Bron: Geopunt).

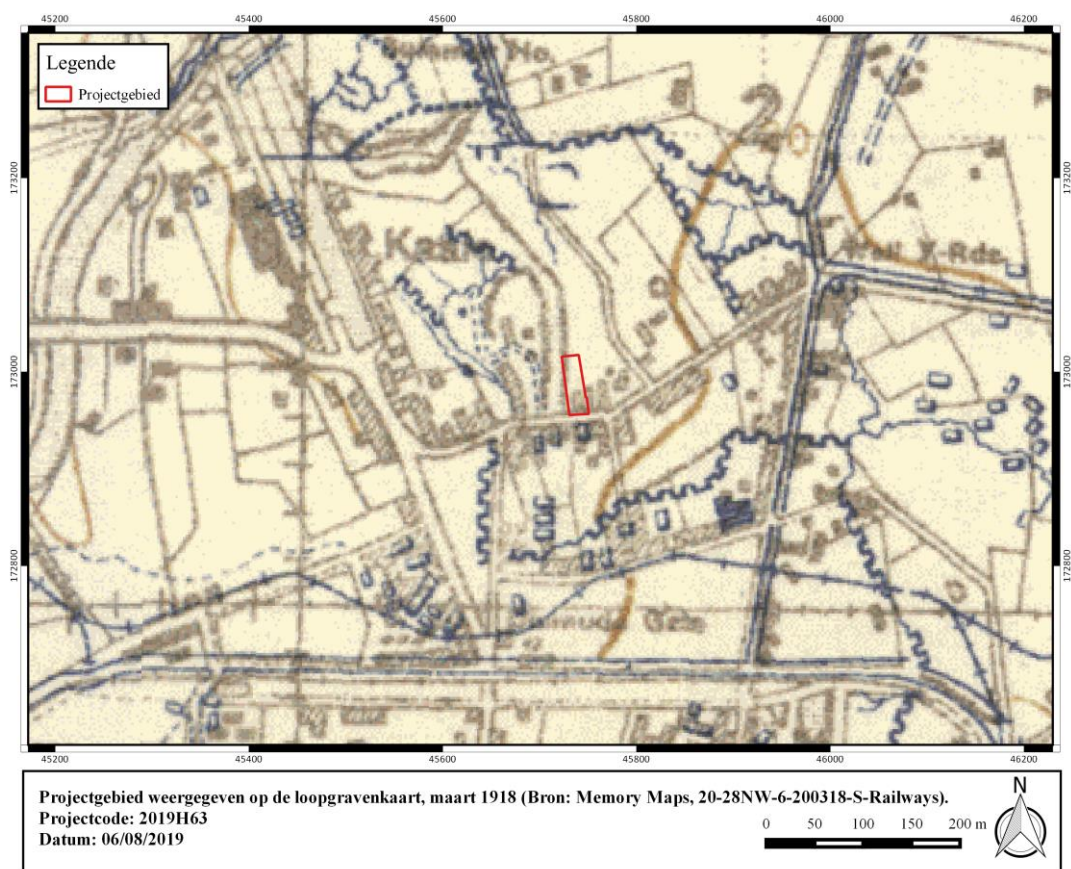
Figuur 32: Projectgebied weergegeven op een plan van 1856 (Bron: Stadsarchief Ieper).

Gedurende de Eerste Wereldoorlog kent de stad Ieper nagenoeg een totale verwoesting, hoewel ze buiten de frontlijn lag. Ter hoogte van Ieper vormde de noord-zuid-frontlijn een deels om de stad lopende oostelijke bocht, de zogenaamde ‘Ypres Salient’. Dit gebied vormde samen met de IJzer het kernstuk van de stellingoorlog. Ieper werd als belangrijk knooppunt van het door de geallieerden ingenomen hinterland het doelwit van groots opgezette Duitse aanvallen.

In 1916 zijn ten westen van het plangebied een aantal geallieerde loopgraven waar te nemen. Na Operatie Georgette in april 1918 (2^e fase Lenteoffensieven) nadert het front tot op 2 kilometer van Ieper. Als reactie hierop wordt de versterking van Ieper verder uitgebouwd en worden tal van defensieve structuren gerealiseerd. In de omgeving van het plangebied zijn op de loopgravenkaart van 1918 tal van loopgraafsegmenten waar te nemen. Binnen het plangebied zijn geen oorlogsstructuren weergegeven. Op de loopgravenkaarten is bebouwing waar te nemen in het zuidelijk deel van het plangebied. Ten westen van het plangebied is tevens nog het verloop van de oorspronkelijke gracht waar te nemen.

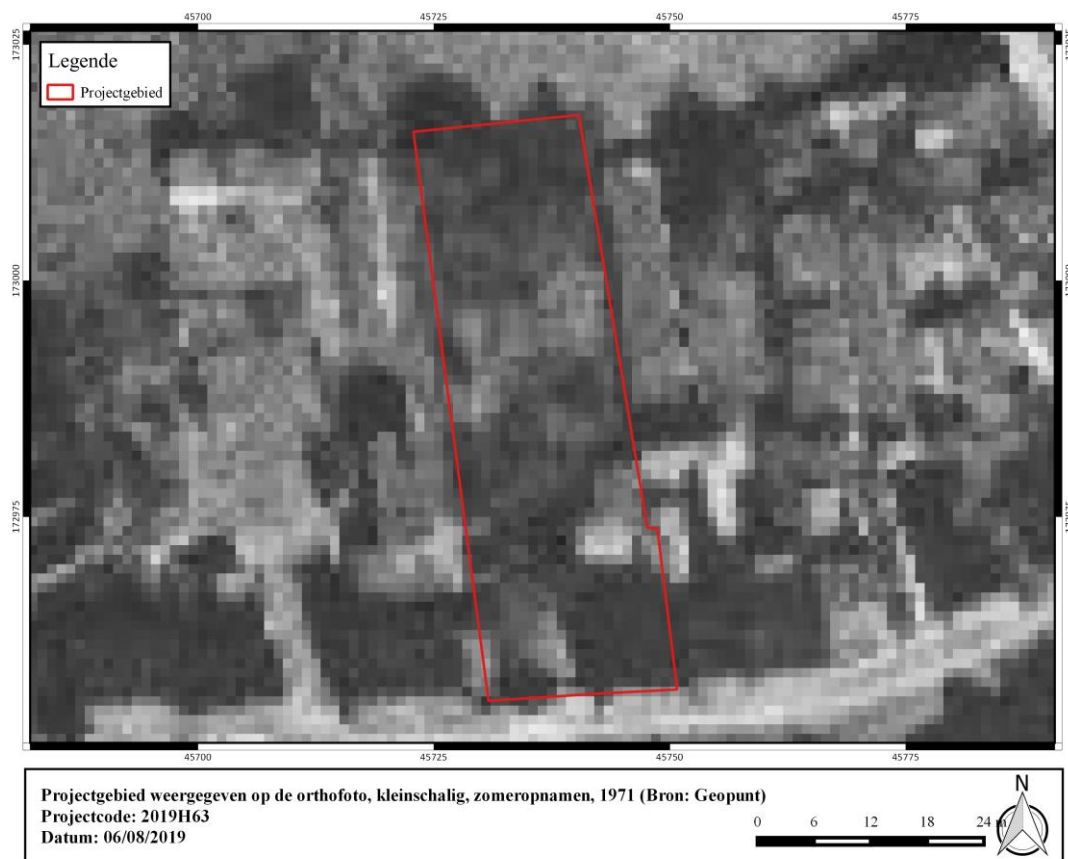
Figuur 33: Projectgebied weergegeven op de loopgravenkaart, oktober 1916 (Memory Maps, Ieper 20-28NW-6-200318-S-Railways).

Figuur 34: Projectgebied weergegeven op de loopgravenkaart, maart 1918 (Bron: Memory Maps 20-28NW-6-200318-S-Railways).

1.4.2.4 Huidige gebruik en verstoringen

De orthofotosequentie geeft een beperkte evolutie weer in het bodemgebruik binnen de contour van het plangebied. Het terrein is tegen de straatzijde bebouwd en verhard, het noordelijk gedeelte blijft in gebruik als tuinzone. Op het luchtbeeld van 2000-2003 is een steiger met boot te zien. Dit zijn decoratieve elementen in de tuin, geen vijver. Op heden is ca. 260 m² van het terrein bebouwd, bijkomend is ca. 320 m² van het terrein verhard. Binnen de contour van het plangebied situeren zich de voormalige gebouwen van restaurant De Waterpoort. Het noordelijk deel van het terrein is in gebruik als tuinzone.

Figuur 35: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, kleinschalig, zomeropnamen, 1971 (Bron: Geopunt).

Figuur 36: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, kleinschalig, zomeropnamen, 1979-1990 (Bron: Geopunt).

Figuur 37: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2000-2003 (Bron: Geopunt).

Figuur 38: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2008-2011 (Bron: Geopunt).

Figuur 39: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2018 (Bron: Geopunt).

1.5 Synthese

De opdrachtgever plant de realisatie van een nieuwbouwproject aan de Brugseweg 41-43 te Ieper. Het projectgebied is ca. 1150 m² groot waarvan ca. 260 m² is bebouwd tegen de straatzijde en 320 m² is verhard. De aanwezige bebouwing en verharding wordt in het kader van de geplande ontwikkeling gesloopt.

Landschappelijk gezien is Ieper gelegen in de zandleemstreek. De stad is ontstaan aan de rechteroever van de Ieperlee. Ten noorden van het terrein stroomt de Bellewaardebeek. De Quartairgeologische kaart situeert het onderzoeksgebied net ten oosten van het alluvium en geeft een profielopbouw weer van eolische afzettingen van het laat-Pleistoceen tot vroeg-Holoceen. De bodemkaart geeft geen informatie weer gelet op het verstedelijkt karkater van het onderzoeksgebied en de omgeving. Rondom het onderzoeksgebied worden hoofdzakelijk natte tot zeer natte, profiellose zandleembodems weergegeven. Op het lokale hoogtemodel valt op dat het terrein gelegen is in het verlengde van een lager gelegen, noord-zuid georiënteerde strook. Mogelijk gaat dit lager gelegen terrein terug op een geslechte stadsgracht.

Cartografische bronnen situeren het onderzoeksgebied ten noorden van de historische kern van Ieper, buiten de eerste stadsomwalling. Het terrein is weliswaar gelegen binnen de zgn. buitenparochies van Ieper, meerbepaald de Sint-Jansparochie. Deze buitenste parochies worden gevat binnen de tweede stadsomwalling of '*Uuterste Veste*' die wordt vervolledigd aan het begin van de 14^e eeuw. Tijdens het beleg van de stad door de Engelsen en Gentenaars in 1383 wordt deze tweede omwalling verwoest en de buitenste parochies opgegeven. Na het Spaanse bewind in de 16^e eeuw, worden in de 17^e eeuw de Vaubanvesten opgericht en uitgebouwd. Uit de bronnen kan afgeleid worden dat het onderzoeksgebied gelegen is ter hoogte van de buitenste verdedigingswerken. Op de Ferrariskaart is tevens zichtbaar dat het terrein zich vlakbij een poortgebouw bevindt. Op basis van het beschikbare kaartmateriaal is het niet evident te bepalen in welke mate het terrein samenvalt met de gracht. Tijdens de Eerste Wereldoorlog vormt de stad het steunpunt in de geallieerde linies. De frontlijn loopt in een ruime bocht omheen het oosten van de stad, de zgn. 'Ieperboog'. Gedurende de oorlog wordt de stad door de Duitse artillerie herschapen tot een totaal vernielde puinhoop. Enkele geraadpleegde loopgravenkaarten geven geen defensieve structuren weer binnen de grenzen van het onderzoeksgebied. Rondom het terrein worden op zowel de kaart uit oktober 1916 en maart 1918 verschillende loopgraafstructuren weergegeven. De orthofotosequentie geeft weinig tot geen evolutie weer inzake het landgebruik de voorbije decennia. Het terrein is tegen de straatzijde bebouwd en verhard, het noordelijk gedeelte blijft in gebruik als tuinzone. Op het luchtbeeld van 2000-2003 is een steiger met boot te zien. Dit zijn decoratieve elementen in de tuin, geen vijver.

Op het onderzoeksgebied of op belendende percelen zijn geen archeologische waarden gekend. Ten zuiden van de Brugseweg, ter hoogte van de Polenlaan, werden bij onderzoek in 2014 resten aangetroffen van laatmiddeleeuwse bakstenen structuren en relictten van de Spaanse versterking (CAI 214768). Bij een werfcontrole direct ten oosten van dit terrein in de jaren '80 werden eveneens afvalkuilen en beerputten uit de late middeleeuwen in kaart gebracht (CAI 76478). Bij onderzoek aan de Westkaai ten noorden van het onderzoeksgebied werden resten van de Vaubanvesten onderzocht, 19^e-eeuwse bewoning en baksteenovens (CAI 207032). De omliggende vindplaatsen opgenomen op het kaartblad van de CAI aldus bestaan in hoofdzaak uit enerzijds resten van laatmiddeleeuwse en jongere bewoning en artisanale activiteiten en anderzijds restanten van de postmiddeleeuwse stadsversterkingen.

Concreet dient ter hoogte van het onderzoeksgebied uitgegaan te worden van een trefkans inzake archeologisch erfgoed. Het bureauonderzoek heeft geen argumenten aan het licht

gebracht waardoor aangenomen kan worden dat het terrein vrij is van archeologische resten. De verwachting bestaat uit resten van (laat-)middeleeuwse bewoning of resten van de stadsversterking. In eerste instantie is een landschappelijk bodemonderzoek noodzakelijk. Indien het terrein gelegen is ter hoogte van de geslechte stadsgracht dient uitgegaan te worden van een grotendeels vergraven bodemarchief. De kans dat verder archeologisch onderzoek in dit geval nog kan leiden tot kenniswinst wordt als beperkt ingeschat. Blijkt dat het terrein zich niet bevindt ter hoogte van de stadsgracht, en het bodemarchief is bewaard, dan is een onderzoek door middel van proefputten ter hoogte van de geplande ingrepen noodzakelijk.

2 Bibliografie

Agentschap Onroerend Erfgoed 2019

CORNILLIE J., *Ieper door de eeuwen heen*, Ieper, 1950.

DOV Vlaanderen

Geoportaal

Geopunt

Memory Maps

MUS O. 1998, *L'évolution de la ville d'Ypres depuis l'origine jusqu'à 1400*, in: DEWILDE M., ERVYNCK A. & WIELEMANS A. (eds.), *Ypres and the Medieval Cloth Industry in Flanders. Archaeological and Historical Contributions*, 43-56.

TERMOTE J. 1990, Het stadsarcheologisch onderzoek te Ieper in 1988-1989, in: *Westvlaamse archaeologica*, jg. 6, afl. 3, pp. 65-78.

VAN RANST, E. & SYS, C. 2000. *Eenduidige legende voor de digitale bodemkaart van Vlaanderen*. Universiteit Gent.

VANOVERBEKE, R. CLAUS, A. 2016. *Archeologische opgraving Ieper-Polenlaan*, BAAC Vlaanderen, 159 p.

VANOVERBEKE, R. GIERTS, I. COX, L. & JANSSENS, N. *Archeologische opgraving Ieper Brugseweg 67A*, BAAC Vlaanderen, 28p.